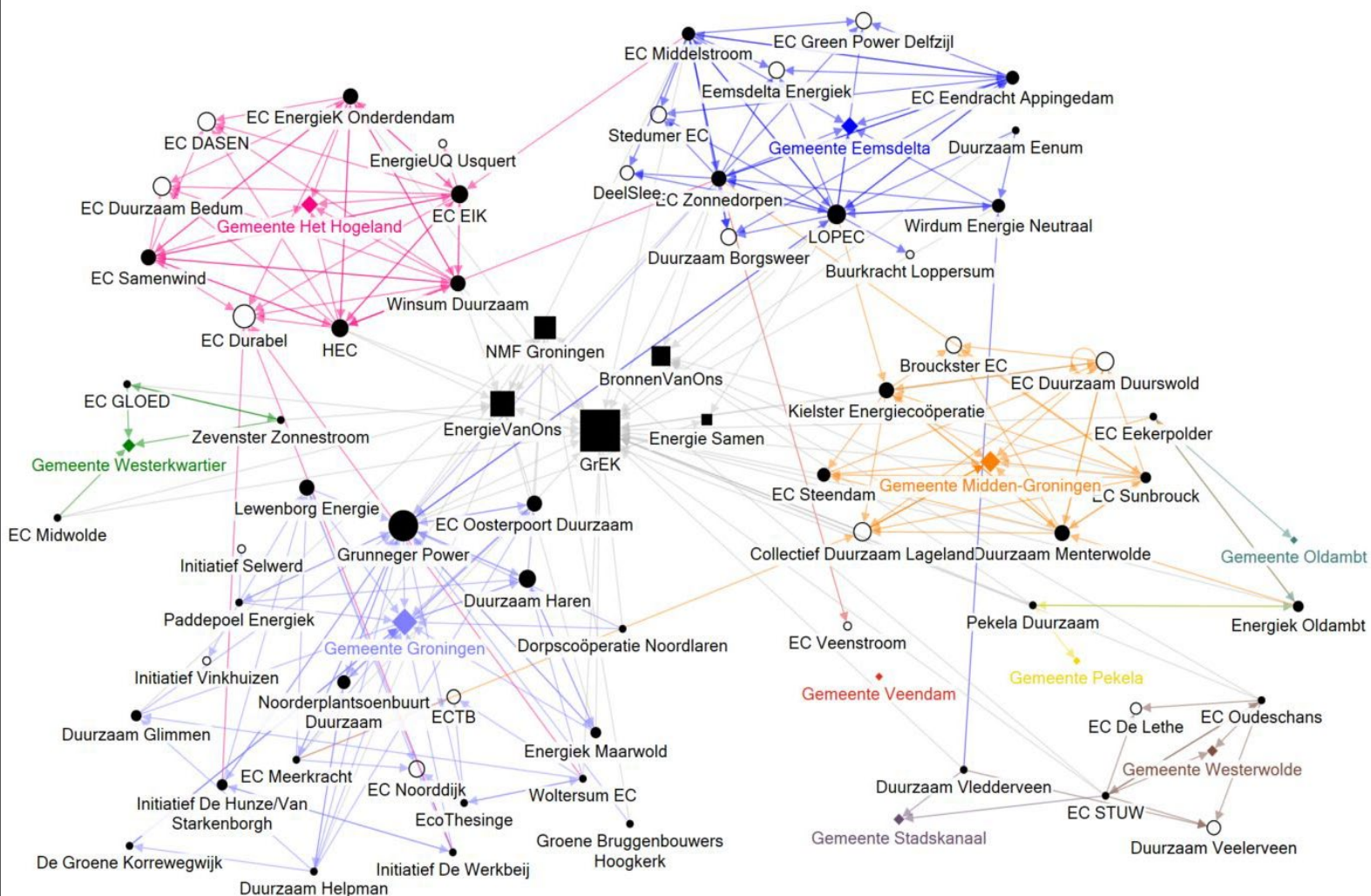


Eerste tussentijdse evaluatie van het Programma Energieparticipatie – 2023



Colofon

Groningen, juni 2023

Lynette Germes MSc
Laura Schouten BSc
Dr. Carina Wiekens

Communication, Behaviour & the Sustainable
Society
EnTranCe, Centre of Expertise Energy &
Academie voor Sociale Studies
Hanzehogeschool Groningen

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de
Groninger Energiekoepel, NMF Groningen en
Grunneger Power in het kader van het
Programma Energieparticipatie.

De dank van de auteurs gaat uit naar Steef
Kalsbeek, Liam Leseman, Wim van der Staaij,
Annika Verduin en Danny Wildeman voor het
transcriberen van de interviews.



De lokale energiesector in Groningen

Eerste tussentijdse evaluatie van het
Programma Energieparticipatie – 2023



Samenvatting

Met het Programma Energieparticipatie (PEP) 2020 - 2030 willen de Groninger Energiekoepel, Grunneger Power en de Natuur- en Milieufederatie voor meer participatie zorgen van Groningers in de energietransitie, meer en innovatiever verduurzamen en te komen tot een bestendige en professionele lokale energiesector. De Hanzehogeschool Groningen is gevraagd om dit programma progressiegericht (met als doel het programma te versterken) te monitoren. De eerste tussentijdse evaluatie wordt in dit rapport beschreven. In 2026 zal de tweede tussentijdse evaluatie plaatsvinden en in 2029 de eindevaluatie.

Met het monitoren van lokale energie initiatieven (LEIs) in de provincie Groningen wordt tegelijkertijd bestudeerd wat de impact van deze LEIs zou kunnen zijn op de lokale en regionale omgeving. Samenvattend trachten we met dit onderzoek de volgende hoofdvraag te beantwoorden: *‘Als we toe willen werken naar een lokale energiesector die de lokale en regionale samenleving versterkt, waar staan de lokale energie initiatieven nu en wat hebben initiatieven nodig om hun volle potentieel te realiseren?’*

Voor dit onderzoek zijn 45 verschillende lokale energie initiatieven geïnterviewd. Daarnaast hebben initiatieven die niet meegedaan hebben aan de interviews een verkorte vragenlijst ontvangen. Deze vragenlijst is door 2 lokale initiatieven ingevuld. In totaal hebben dus 47 LEIs meegedaan aan dit onderzoek. Ook is in dit onderzoek het perspectief van de Groningse gemeenten en de ondersteunende organisaties meegenomen. In totaal hebben 7 van de 10 Groningse gemeenten, 2 medewerkers van de GrEK en 1 medewerker van de NMF meegedaan aan het onderzoek.

Er zijn op dit moment meer dan 90 lokale energie initiatieven in de provincie Groningen. De lokale initiatieven hebben nog altijd behoorlijk uiteenlopende doelen die ze willen bereiken, waarmee ze op verschillende manieren impact kunnen hebben op de lokale en regionale omgeving. Voor meer informatie over de verschillende doelen, zie Hoofdstuk 3 en Hoofdstuk 5. In 2019 heeft dezelfde onderzoeksgroep van de Hanzehogeschool de lokale energiesector in de provincie Groningen bestudeerd. In hoofdstuk 4 wordt de ontwikkeling van LEIs ten opzichte van 2019 besproken. Hoewel de lokale energie initiatieven de afgelopen jaren zijn gegroeid, wat betreft het aantal leden en projecten, is de impact op de lokale energietransitie en de lokale omgeving nog steeds relatief beperkt. Verdere belangrijke punten uit deze hoofdstukken zijn dat de meerderheid van de initiatieven de doelen nog altijd vrij abstract heeft geformuleerd (bijvoorbeeld ‘het dorp energieneutraal maken’) en dat de meerderheid van de initiatieven sociale doelstellingen heeft, maar het lastig vindt om hieraan concreet handen en voeten te geven. We zien de afgelopen jaren een toename van het aantal energiecoöperaties dat participeert of wil participeren in grootschalige opwekprojecten en we zien de afgelopen jaren een toename van initiatieven die een rol spelen in het opstellen van wijkuitvoeringsplannen.

Verschiedende factoren hebben een positieve en/of negatieve invloed op de ontwikkeling van lokale energie initiatieven. Een van de succesfactoren is het bestuur van de LEI. Tegelijkertijd maken initiatiefnemers zich zorgen over de toekomstbestendigheid van het initiatief, zie Hoofdstuk 6. Daarnaast is het hebben en gebruiken van het sociale netwerk een belangrijke succesfactor. Via het netwerk wordt veel informatie en kennis gedeeld, en ontvangen de initiatieven ondersteuning. In

Hoofdstuk 7 wordt het sociale netwerk weergegeven en wordt de relatie met verschillende organisaties (o.a. de Groninger Energiekoepel en andere initiatieven) geëvalueerd. In Hoofdstuk 8 wordt er uitgebreider ingegaan op het contact en de samenwerking met de gemeenten.

Een van de meest belangrijke factoren in de ontwikkeling van LEIs is het betrekken van bewoners bij de implementatie van de projecten. De groepen bewoners die op dit moment wel en niet betrokken worden door de initiatieven en de behoefte van LEIs om meer bewoners te betrekken, worden besproken in Hoofdstuk 9.

Om de lokale initiatieven goed te kunnen ondersteunen in hun ontwikkeling is er veel aandacht besteed aan de toekomstvisie van de lokale initiatieven en wat ervoor nodig is om de gewenste toekomst te kunnen realiseren. In Hoofdstuk 10 wordt de toekomstvisie van de LEIs en de lokale energiesector geschetst en worden belangrijke aandachtspunten besproken.

Tot slot eindigt dit rapport met een overzicht van de belangrijkste resultaten van dit onderzoek en de implicaties hiervan voor de ontwikkeling van de lokale energiesector.

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	10
1.1.	Evaluatie Programma Energieparticipatie	10
1.2.	Doel van het onderzoek.....	11
2.	Methode	12
3.	Lokale energie initiatieven in Groningen: een overzicht.....	15
3.1.	Doelen van LEIs	15
4.	Ontwikkeling van LEIs de afgelopen vier jaar	17
4.1.	Verschillende initiatieven, verschillende behoeften.....	17
4.2.	Eerdere ervaringen	18
4.3.	Belangrijke factoren	18
5.	Impact van LEIs	19
5.1.	Het succes van lokale initiatieven.....	19
5.2.	Projecten.....	19
5.3.	Meer betrokkenheid van bewoners	20
5.4.	Impact op lokale omgeving.....	20
5.5.	Potentiële impact van LEIs	20
6.	Het bestuur van LEIs	24
6.1.	Samenstelling van het bestuur	24
6.2.	Samenwerking binnen het bestuur	24
6.3.	Toekomstbestendigheid van het bestuur	24
7.	Het sociale netwerk	26
7.1.	Het sociale netwerk van LEI	26
7.2.	Groninger Energiekoepel.....	31
7.3.	Natuur- en Milieufederatie Groningen	32
7.4.	Grunneger Power	32
7.5.	Provincie Groningen	32
7.6.	Enexis	33
7.7.	Andere lokale initiatieven.....	33
7.7.1.	Regiotafels	33
7.8.	Andere organisaties.....	34
8.	Samenwerking tussen gemeenten en LEIs.....	35
8.1.	Het contact met de gemeente	35
8.2.	Het perspectief van de gemeenten	36

8.3.	Samenwerking tussen LEIs en gemeenten in de toekomst	36
9.	Betrokkenheid van bewoners.....	38
9.1.	Het betrekken van bewoners	38
9.2.	Verschillende doelgroepen	39
9.3.	Behoefte	39
10.	Toekomst van de lokale energiesector	41
10.1.	Toekomst lokale energie initiatieven	41
10.1.1.	Grootschalige hernieuwbare opwekprojecten	42
10.1.2.	Wijkuitvoeringsplannen.....	42
10.2.	Toekomst lokale energiesector.....	43
11.	Conclusie.....	44
Referenties		47
Bijlage I		48

Voorwoord

Sinds 2015 volgen wij als onderzoeksgroep de lokale energie initiatieven in Noord-Nederland nauwlettend. Wat wordt er bereikt, wat gaat goed en wat gaat minder goed? Met het onderzoek bestuderen we de mogelijkheden en onmogelijkheden van deze ‘bottom-up beweging’ en proberen we op basis van het onderzoek adviezen te geven waarmee deze beweging versterkt kan worden.

In 2019 hebben we in opdracht van de provincie Groningen uitvoerig kennis kunnen maken met de lokale initiatieven en ondersteunende partijen in de provincie Groningen. De komende jaren zal die kennismaking verstevigd worden door het monitoren van het Programma Energieparticipatie in opdracht van de Groninger Energiekoepel (GrEK), Grunneger Power (GP) en Natuur- en Milieufederatie Groningen (NMF Groningen).

Dit rapport wat nu voor u ligt betreft de eerste tussentijdse evaluatie van het programma. In 2026 zal de tweede tussentijdse evaluatie plaatsvinden en in 2029 zal de eindevaluatie van het programma plaatsvinden.

In de gesprekken die we hebben gehad met initiatiefnemers zien we, ten opzichte van de kennismaking in 2019, nog steeds bijzonder gemotiveerde en enthousiaste mensen die veel vrije tijd in het initiatief stoppen. Het enthousiasme van de initiatiefnemers is ook terug te zien in de duur van de interviews. Er stond een uur gepland voor de interviews,

maar vaak liepen de interviews uit vanwege de uitgebreide antwoorden die we kregen. We hebben leuke en interessante interviews gehad, waarbij we veel relevante informatie hebben verkregen waarmee het programma versterkt zou kunnen worden.

Daarnaast hebben we in dit onderzoek het perspectief van de Groningse gemeenten en de ondersteunende organisaties meegenomen. Ook deze gesprekken waren interessant en leverden zowel aanvullende informatie op alsook informatie over dezelfde onderwerpen vanuit een ander perspectief gezien. We willen alle medewerkers van de gemeenten, GrEK en de NMF Groningen die hebben meegedaan aan dit onderzoek bedanken voor hun medewerking.

Tot slot willen we natuurlijk alle lokale energie initiatieven die hebben bijgedragen aan dit onderzoek heel hartelijk bedanken voor hun deelname. We hopen dat we de grote groep initiatieven in 2026 en 2029 weer zullen spreken en blijven hun ontwikkelingen met interesse volgen.

Lynette Germes, Laura Schouten en Carina Wiekens

Lectoraat Communication, Behaviour & the Sustainable Society
EnTranCe – Centre of Expertise Energy
Hanzehogeschool Groningen

1. Inleiding

Wat als energie initiatieven lokaal sterker worden en hun doelen bereiken? Hoeveel zouden zij kunnen bijdragen aan een sociaal en economisch sterke, duurzame lokale en regionale samenleving?

Met het Programma Energieparticipatie (PEP) 2020-2030 willen de Groninger Energiekoepel (GrEK), Grunneger Power (GP) en de Natuur- en milieufederatie Groningen (NMF Groningen) de lokale energietransitie in de provincie Groningen verbreden en verdiepen [1]. Om de voortgang van het programma te monitoren en daarmee aanwijzingen uit de praktijk te verkrijgen om het programma verder te ontwikkelen en te versterken, is de Hanzehogeschool gevraagd een progressiegericht ('op verbetering gericht') monitoringsprogramma te ontwikkelen en uit te voeren. In dit rapport worden de resultaten van de eerste tussentijdse meting gepresenteerd. Met het meten van de voortgang wordt tegelijkertijd bestudeerd wat de impact van de lokale initiatieven op de samenleving zou kunnen zijn. Hiermee kan een vergezicht ontwikkeld worden waarin de bijdragen van de lokale initiatieven tot volledige uiting kunnen komen.

1.1. Evaluatie Programma Energieparticipatie

Door het versterken en verbreden van lokale energie initiatieven (LEIs) beoogt PEP de lokale energietransitie te versnellen met als uiteindelijk doel om lokale energie toegankelijk te maken voor alle bewoners binnen de provincie Groningen. PEP heeft drie concrete doelstellingen [1]:

1. Meer participatie van meer Groningers bij de energietransitie.
2. Meer en innovatiever verduurzamen.
3. Te komen tot een bestendige en professionele lokale energiesector.

Ieder programmadoel heeft diverse subdoelstellingen en binnen PEP worden per programmadoel verschillende activiteiten uitgevoerd om de doelstellingen te behalen.

Onderzoekers van het lectoraat Communication, Behaviour & the Sustainable Society van de Hanzehogeschool evalueren PEP op drie momenten. De eerste tussentijdse evaluatie betreft het huidige onderzoeksrapport. De tweede evaluatie vindt plaats in 2026 en de eindevaluatie in 2029. Dezelfde onderzoekers hebben in 2019/2020 de ontwikkeling van de lokale energiesector tot 2019 geëvalueerd in opdracht van de Provincie Groningen [2]. Deze evaluatie wordt zoveel mogelijk als nulmeting gebruikt voor het evalueren van PEP.

In dit rapport wordt de eerste periode van PEP geëvalueerd. Op basis van deze resultaten wordt het programma waar nodig bijgesteld, zodat het programma nauw blijft aansluiten op de behoefte en ontwikkelingen van de lokale energiesector.

'Als we toe willen werken naar een lokale energiesector, waar staan de lokale energie initiatieven nu en wat hebben initiatieven nodig om zich verder te kunnen ontwikkelen?'

1.2. Doel van het onderzoek

Het doel van dit onderzoek is het progressiegericht monitoren van het Programma Energieparticipatie. Hiermee zal tegelijkertijd een inschatting gemaakt kunnen worden van de impact van initiatieven op de energietransitie en de lokale en regionale samenleving. De hoofdvraag van het onderzoek is: 'Als we toe willen werken naar een lokale energiesector die de lokale en regionale samenleving versterkt, waar staan de lokale energie initiatieven nu en wat hebben initiatieven nodig om hun volle potentieel te realiseren?'

Om antwoord te geven op deze meervoudige vraag, zijn de volgende deelvragen opgesteld:

- Hoeveel initiatieven zijn er in de provincie Groningen en waar zijn ze actief?
- Welke doelen hebben de initiatieven en hoe ver zijn ze in het bereiken van deze doelen?
- Hoe ziet het sociale netwerk eruit van lokale initiatieven, hoe worden de relaties

geëvalueerd en hoe functioneert het netwerk?

- Hoeveel bewoners zijn betrokken bij het initiatief en op welke manier worden ze betrokken?
- Welke groepen bewoners zijn (nog) niet betrokken bij het initiatief?
- Welke factoren hebben invloed op de ontwikkeling van lokale energie initiatieven?
- Wat hebben de initiatieven nodig om zich verder te kunnen ontwikkelen?
- Hoe zien lokale energie initiatieven de toekomst van het initiatief?
- En hoe zien lokale initiatieven de toekomst van de lokale energiesector?

Op basis van de resultaten van dit onderzoek worden adviezen aan de lokale energie initiatieven en de ondersteunende partijen gegeven in de hoop dat ze gezamenlijk verder kunnen werken aan de ontwikkeling van een lokale energiesector.

2. Methode

Voor de tussentijdse evaluatie zijn verschillende lokale energie initiatieven, zoals energiecoöperaties, werkgroepen of stichtingen, geïnterviewd. Daarnaast zijn er verschillende medewerkers van de gemeenten, GrEK en NMF geïnterviewd.

12

Om de lokale initiatieven in kaart te brengen is er een overzicht gemaakt van de lokale energie initiatieven in Groningen. Hierbij is het overzicht dat in 2019 gemaakt is, als basis gebruikt [2]. De GrEK, NMF Groningen en GP (de kernpartners van PEP) hebben de lijst vervolgens aangevuld. Daarnaast is er door middel van deskresearch gezocht naar initiatieven die niet bekend zijn bij bovenstaande organisaties. Dit heeft uiteindelijk geresulteerd in een lijst met meer dan 90 lokale energie initiatieven.

Alle initiatieven hebben via de kernpartners een vooraankondiging ontvangen van het onderzoek. Daarna zijn de initiatieven persoonlijk benaderd via e-mail met het verzoek deel te nemen aan het interview. In totaal zijn 45 lokale energie initiatieven geïnterviewd, ongeveer hetzelfde aantal als in 2019 met het onderzoek meegedaan heeft. De gemiddelde duur van de interviews met de lokale initiatieven was 77 minuten.

Tijdens het benaderen van de initiatieven gaf een paar initiatieven aan te vaak te worden benaderd voor interviews en een aantal gaf

aan dat ze geen tijd hadden voor een interview. Om deze redenen is ervoor gekozen om een verkorte versie te maken van de vragenlijst. Deze online enquête is door de kernpartners verspreid onder de initiatieven die niet hebben deelgenomen aan de interviews. Uiteindelijk hebben 2 lokale energie initiatieven hieraan deelgenomen. In totaal hebben 47 initiatieven een bijdrage geleverd aan dit onderzoek. Hiervan hebben 22 lokale energie initiatieven zowel in 2019 als 2023 meegedaan aan het onderzoek. Zie Tabel 1 voor een overzicht van de initiatieven per gemeente die hebben meegedaan.

Naast de initiatieven zijn ook medewerkers van de Groningse gemeenten en de ondersteunende organisaties geïnterviewd om de perspectieven van deze organisaties in het onderzoek mee te kunnen nemen. Alle gemeenten zijn benaderd voor het interview, van de 10 gemeenten hebben 7 gemeenten ingestemd met deelname aan het onderzoek. Zie Tabel 1 voor een overzicht van de gemeenten die hebben meegedaan. Daarnaast zijn 2 medewerkers van de GrEK en 1 medewerker van NMF Groningen geïnterviewd.

De meerderheid van de interviews heeft plaatsgevonden via Teams. Hiernaast zijn enkele interviews telefonisch of op locatie afgenomen. Alle interviews zijn met toestemming van de geïnterviewde opgenomen. Tijdens de opname via Teams werden de interviews getranscribeerd. Na het afnemen van de interviews hebben studentassistenten de transcripten gecontroleerd en aangevuld waar nodig. De interviews zijn geanalyseerd met behulp van het programma Atlas.ti 22 en het sociaal netwerk van de LEIs is geanalyseerd met het programma NodeXL.

Tabel 1a. Overzicht van de lokale energie initiatieven per gemeente die hebben meegedaan aan dit onderzoek.

Eemsdelta*	Groningen*			Het Hogeland*	Midden-Groningen*
EC Zonnedorpen ¹	Grunneger Power ¹	Duurzaam Haren ²	Oosterpark Duurzaam ²	HEC ¹	EC Steendam ¹
EC Middelstroom ¹	EC Meerkraft ¹	De Werkbeij ²	EcoThesinge ²	EC Samenwind ¹	Duurzaam Menterwolde ¹
LOPEC ¹	Energiek Maarwold ¹	Duurzaam Helpman ²	Lewenborg Energie ²	EC Winsum Duurzaam ¹	EC SunBrouck ¹
Wirdum Energie Neutraal ¹	Oosterpoort Duurzaam ¹	Groene Bruggenbouwers ²	De Hunze/Van Starkenborgh ²	EC EIK ¹	Kielster EC ²
Duurzaam Eenum ²	Paddepoel Energiek ¹	Noorderplantsoen- buurt ²		EC Energiek Onderdendam ²	EC Eekerpolder ²
Stadscoöperatie Eendracht ²	Woltersum Energie ²	Dorpscoöperatie Noordlaren ²			Duurzaam Duurswold ²
	Duurzaam Glimmen ²	De Groene Korrewegwijk ²			Collectief Duurzaam Lageland ²

¹ Deze lokale energie initiatieven hebben in zowel 2019 als 2023 meegedaan aan het onderzoek.

² Deze lokale energie initiatieven hebben in 2023 meegedaan aan het onderzoek.

* Deze gemeenten hebben in 2023 meegedaan aan het onderzoek.

Tabel 1b. Overzicht van de lokale energie initiatieven per gemeente die hebben meegedaan aan dit onderzoek (vervolg).

Oldambt	Pekela	Stadskanaal*	Veendam	Westerkwartier*	Westerwolde*
Energie(k) Oldambt ²	EC Pekela Duurzaam ¹	Duurzaam Vledderveen ²	BK Ommelanderswijk-Zuidwending ¹	Zevenster Zonnestroom ¹	EC Oudeschans ¹
				EC Midwolde ¹	EC STUW ²
				EC GLOED ¹	
				Zon4Ons ²	

¹ Deze lokale energie initiatieven hebben in zowel 2019 als 2023 meegedaan aan het onderzoek.

² Deze lokale energie initiatieven hebben in 2023 meegedaan aan het onderzoek.

* Deze gemeenten hebben in 2023 meegedaan aan het onderzoek.

3. Lokale energie initiatieven in Groningen: een overzicht

Het aantal LEIs in Groningen is de afgelopen vier jaar met ongeveer twintig initiatieven gestegen. Op dit moment zijn er meer dan 90 LEIs in de provincie Groningen. Op verschillende manieren willen LEIs een bijdrage leveren aan de energietransitie en aan de lokale omgeving.

Er zijn verschillende initiatieven actief in de provincie Groningen, in Figuur 1 is een overzicht weergegeven van alle lokale energie initiatieven. Wanneer er wordt gesproken over lokale energie initiatieven, dan wordt er gesproken over *‘initiatieven die geïnitieerd of overgenomen zijn door bewoners uit de provincie Groningen, waarin het besparen van energie en/of het lokaal opwekken van hernieuwbare energie centraal staat’*. Tot deze groep behoren energievoorzieningscoöperaties, werkgroepen en stichtingen die allemaal op hun eigen manier impact hebben op de lokale energietransitie.

3.1. Doelen van LEIs

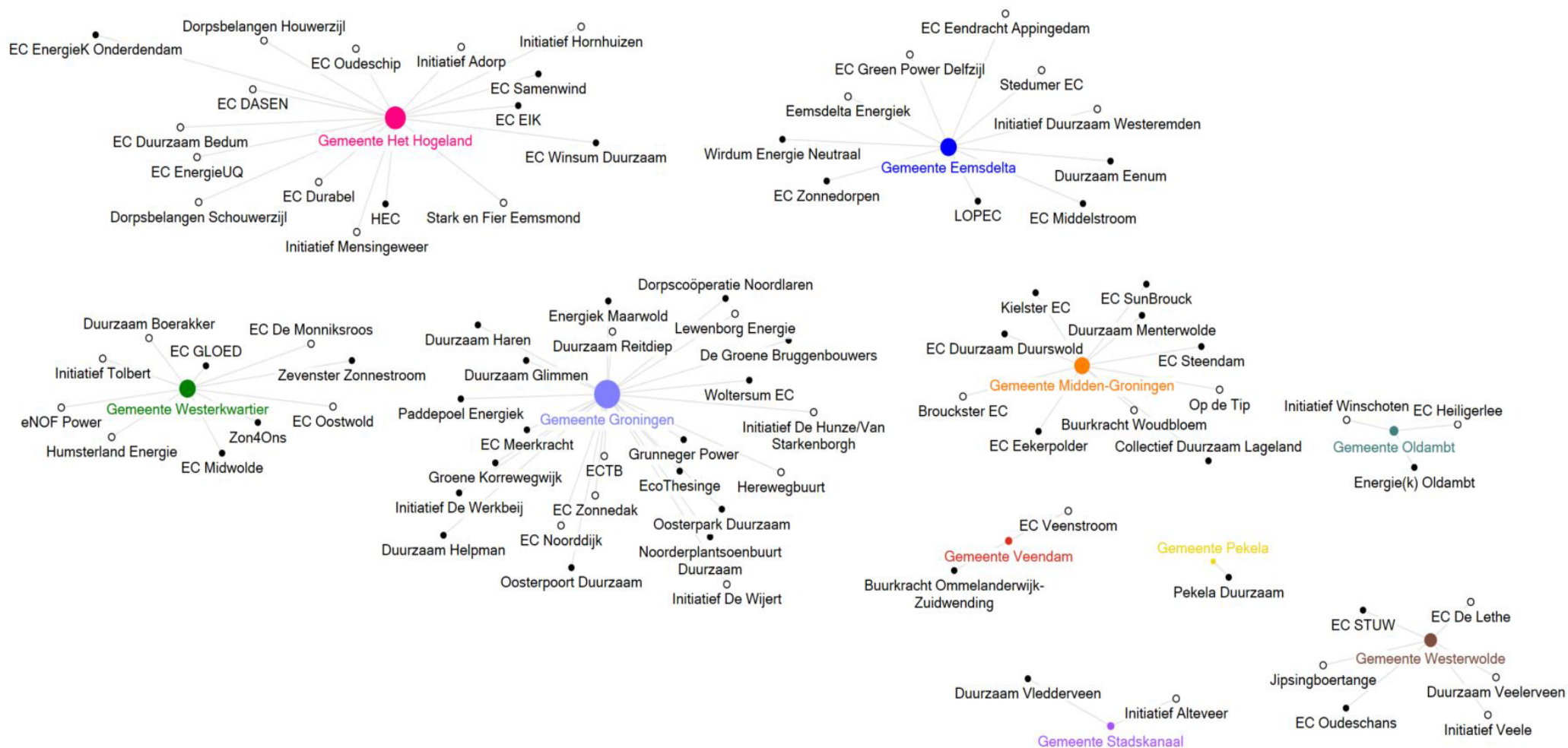
De lokale initiatieven hebben verschillende doelen die ze graag willen bereiken. De doelen kunnen, net zoals in 2019, ingedeeld worden in drie categorieën: duurzame doelen, sociale doelen en financiële doelen [3]. Sommige doelen behoren tot meerdere categorieën. Het grotere, overkoepelend, doel van de lokale energie initiatieven is het leveren van een bijdrage aan de energietransitie. Vele

initiatieven hebben, vanwege de aardbevingsproblematiek, een sterke wens om zelf invloed uit te oefenen op hun eigen energievoorzieningen en zien de noodzaak om van het aardgas af te gaan doordat ze dagelijks worden geconfronteerd met de gevolgen van de aardgaswinning. De initiatieven verschillen in hoeverre en hoe ze hier invulling aan willen geven. Meerdere initiatieven zijn ambitieus en willen als dorp of wijk energieneutraal worden. Andere initiatieven hebben een concreet en praktisch doel opgesteld, zoals het realiseren van een bepaald aantal zonneparken of zonnedaken.

‘De verschillen in de doelstellingen laten zien dat de initiatieven op verschillende manieren impact kunnen hebben op de energietransitie en de lokale omgeving.’

Alle LEIs vinden het belangrijk om de lokale omgeving op de een of andere manier bij het initiatief te betrekken. Zo willen de initiatieven het bewustzijn van bewoners van het belang van de energietransitie vergroten, de bewoners helpen om energiezuinige maatregelen te treffen en/of door middel van de opbrengsten van de projecten de lokale omgeving financieel ondersteunen (bijvoorbeeld door het verduurzamen van een dorpshuis). Vanwege de stijgende energieprijzen vinden initiatieven het eveneens belangrijk om bewoners met een lager inkomen te ondersteunen.

De verschillen in zowel de inhoud van de doelstellingen (gericht op duurzaamheid, sociaal en/of financieel) als de omvang ervan (van kleinere energiebesparingsacties tot grote zonneparken), laten zien dat de initiatieven op verschillende manieren impact kunnen hebben op de energietransitie en de lokale omgeving.



Figuur 1. Overzicht van alle lokale energie initiatieven per gemeente in de provincie Groningen.

Uitleg symbolen: ● het initiatief heeft meegedaan aan dit onderzoek.

○ het initiatief heeft niet meegedaan aan dit onderzoek.

4. Ontwikkeling van LEIs de afgelopen vier jaar

In de afgelopen vier jaar hebben de lokale energie initiatieven zich verder ontwikkeld. Verschillende factoren hebben een positieve bijdrage geleverd aan deze ontwikkeling. Toch zijn er ook nog steeds factoren die een belemmerende invloed hebben op de ontwikkeling van LEIs. Veel factoren die in 2019 invloed hadden op de ontwikkeling van lokale initiatieven, spelen op dit moment nog steeds een grote rol. De mate waarin de factoren invloed hebben, is de afgelopen jaren wel veranderd.

Wat als eerste opvalt tijdens het afnemen van de interviews, is dat tegenslagen minder invloed lijken te hebben op de motivatie van initiatiefnemers. Waar in 2019 met veel frustratie werd gesproken over de dingen die niet goed waren gegaan en waar de vraag gesteld werd of het initiatief na een teleurstellende gebeurtenis wel door zou gaan, beschouwen initiatiefnemers op dit moment tegenslagen veel meer als onderdeel van het proces. Initiatiefnemers hebben de afgelopen jaren meer vertrouwen gekregen dat ze in staat zijn om met onverwachte gebeurtenissen en tegenslagen om te kunnen gaan. Daarnaast zijn initiatieven beter op de hoogte van het beleid van de gemeente of provincie en dus

van de kaders waarbinnen ze mogen en kunnen opereren. Concreet weten ze nu bijvoorbeeld beter welke duurzame technieken wel en niet toegestaan zijn om te implementeren. Dit zorgt ervoor dat ze niet voor technieken kiezen die (op dit moment) niet toegestaan worden en dit voorkomt teleurstellingen in het proces van een project. In het onderzoek van 2019 kwam naar voren dat projecten vaak niet door konden gaan, omdat het uiteindelijk bleek dat het niet paste bij het beleid dat gevoerd werd [2].

‘Initiatiefnemers hebben de afgelopen jaren meer vertrouwen gekregen dat ze in staat zijn om met onverwachte gebeurtenissen en tegenslagen om te kunnen gaan en zijn beter op de hoogte van beleidskaders waarbinnen ze kunnen werken.’

17

4.1. Verschillende initiatieven, verschillende behoeften

De lokale initiatieven zijn de afgelopen jaren veel verschillende projecten gestart en hebben verschillende projecten gerealiseerd. De afgelopen jaren lijken de verschillen tussen initiatieven groter te worden.

Ten eerste verschillen de initiatieven wat betreft ambitieniveau en grootte. Sommige initiatieven zijn tevreden met de projecten die ze hebben gerealiseerd en zien wel of er projecten de aankomende tijd op hun pad komen. Daartegenover staan initiatieven die steeds groter willen worden wat betreft het aantal leden en het aantal projecten. Ook zien deze initiatieven de noodzaak van het

professionaliseren van het initiatief. Ze vragen zich bijvoorbeeld af of het samenvoegen van initiatieven de logische volgende stap is, zodat zowel het bestuur van het initiatief sterker wordt als het werkgebied van het initiatief wordt vergroot.

Ten tweede zijn er verschillen tussen de soorten projecten die de LEIs willen realiseren of al hebben gerealiseerd. In 2019 waren initiatieven vooral bezig met de bekende projecten, zoals besparingsacties, opwek via een zonnedak of zonnepark of opwek via wind. Nu zijn steeds meer energiecoöperaties betrokken bij het realiseren van grootschalige hernieuwbare energie opwekprojecten in het kader van 50% lokaal eigendom, zie 10.1.1. Bovendien zien we nu dat er meerdere initiatieven bezig met het opstellen van wijkuitvoeringsplannen of betrokken bij de Pilot Aardgasvrije Wijken (zie ook 10.1.2).

‘Wat betreft de behoefte aan ondersteuning kan onderscheid gemaakt worden tussen grootschalige opwekprojecten, kleinere projecten en wijkuitvoeringsplannen.’

De verschillende soorten LEIs hebben verschillende wensen en behoeften wat betreft ondersteuning. Mede-eigenaar zijn in een grootschalig opwekproject of het opstellen van plannen vraagt om andere kennis (bijvoorbeeld juridische kennis) en vaardigheden (bijvoorbeeld onderhandelingsvaardigheden met commerciële partijen) van de initiatiefnemers van LEIs in vergelijking met de kleinschalige opwekprojecten, zie 10.1.1. Bij bijvoorbeeld het opstellen van wijkuitvoeringsplannen is het creëren van brede betrokkenheid en uiteindelijk draagvlak essentieel en speelt de vraag ‘hoe betrek je alle bewoners bij het opstellen en uitvoeren van de plannen?’ een grote rol.

4.2. Eerdere ervaringen

Initiatieven die recent zijn gestart, doorlopen het proces van het uitvoeren van een eerste

project sneller in vergelijking met initiatieven die jaren geleden hun eerste project hebben gerealiseerd, doordat ze gebruik kunnen maken van de ervaringen en kennis van andere initiatieven. Daarnaast weten ze sneller de juiste informatie en ondersteuning te vinden bij of worden ze sneller verwezen naar ondersteunende organisaties, zoals de Groninger Energiekoepel en Grunneger Power (voor de initiatieven in de gemeente Groningen). Hier zien we een belangrijke verbetering ten opzichte van de nulmeting.

Eerdere ervaringen en opgedane kennis worden meegenomen in het uitvoeren van nieuwe projecten. Door de eerdere projecten hebben de lokale initiatieven een netwerk opgebouwd, waardoor ze de juiste personen sneller kunnen bereiken bij een volgend project. Hoewel het proces bij bijvoorbeeld een tweede zonnepark of zonnedak sneller kan worden doorlopen, vinden er bij veel projecten weer nieuwe tegenslagen plaats waarmee vooraf geen rekening is gehouden. Voorbeelden hiervan zijn dat een dakconstructie toch niet stevig genoeg blijkt te zijn, of dat er onverwacht hogere kosten gerekend worden. Daarnaast zorgen veranderingen in regelingen, zoals de verandering van de postcodeoosregeling naar de SCE-regeling, ervoor dat er weer nieuwe kennis en expertise nodig is om deze regelingen toe te kunnen passen.

4.3. Belangrijke factoren

Meerdere factoren hebben een positieve en/of negatieve invloed op de ontwikkeling van lokale initiatieven. Belangrijke factoren voor de ontwikkeling van LEIs, die eveneens belangrijk waren in 2019, zijn het betrekken van bewoners bij het initiatief (Hoofdstuk 9), het bestuur van de LEI (Hoofdstuk 6), het hebben en gebruiken van het sociale netwerk (Hoofdstuk 7), de samenwerking met de gemeente (Hoofdstuk 8) en het beschikken over financiële middelen (Hoofdstuk 10).

5. Impact van LEIs

In 2019 was het lastig om de impact van lokale initiatieven te meten, bijvoorbeeld omdat doelstellingen niet specifiek geformuleerd waren en evaluaties niet plaatsvonden op de eigen doelstellingen [3]. Van de drie grootste initiatieven is destijds de impact gemeten aan de hand van de gerealiseerde projecten en het aantal betrokken bewoners. Impact van de LEIs was in 2019 nog beperkt. In deze meting wordt de impact nader en breder verkend.

5.1. Het succes van lokale initiatieven

Wanneer de initiatiefnemers worden gevraagd naar het succes van het initiatief dan reageren de meeste initiatieven positief op deze vraag. LEIs zijn tevreden met het aantal projecten dat ze, gezien de beschikbare middelen en beperkte beschikbare tijd, hebben gerealiseerd. Dat het initiatief nog bestaat en dat het bestuur nog voldoende motivatie heeft om door gaan, wordt ook als succes gezien. Na het initiële positieve antwoord, komen de meeste initiatieven met een kritische reflectie op het succes. Als de initiatiefnemers het succes van het initiatief vergelijken met het succes van andere lokale initiatieven of wanneer de impact van het initiatief op de gehele energietransitie wordt geëvalueerd, dan vinden ze dat het succes van hun initiatief nog te beperkt is.

“We zijn zonder meer succesvol in de projecten die we doen en [we zijn] nog niet succesvol om een hele brede maatschappelijke beweging op gang te brengen.”
(Bestuurslid van een energiecoöperatie)

5.2. Projecten

De lokale initiatieven hebben verschillende soorten projecten gerealiseerd om daarmee een bijdrage te leveren aan het versnellen van de energietransitie. Zo organiseren sommige LEIs bewustwordingsacties waarmee bewoners door middel van een warmtescan inzicht krijgen over het energieverlies in hun woning. Daarnaast organiseren initiatieven bewonersavonden waar informatie wordt gegeven over het treffen van energiezuinige maatregelen. Een aantal initiatieven is een project gestart om deelmobiliteit onder de aandacht te brengen.

Andere initiatieven focussen zich ook of vooral op hernieuwbare energie opwekprojecten, waarbij er vaak wordt gekozen voor zonnedaken of zonneparken. Sommige initiatieven hebben, toen het beleid het toeliet en/of de kosten nog niet waren gestegen, windmolen geplaatst. De afgelopen jaren zijn er weinig windmolens geplaatst. Enkele initiatieven hebben de wens om nieuwe windmolens te plaatsen. De initiatieven kunnen hun plannen echter niet realiseren doordat het niet in het beleidskader past of doordat er te hoge kosten aan verbonden zijn. Enkele initiatieven zijn zich aan het oriënteren op het gebied van energieopslag.

Op dit moment treffen veel LEIs voorbereidingen om nieuwe projecten te realiseren. Zo is een aantal energiecoöperaties bezig met het ontwikkelen van grootschalige zonneparken in het kader van 50% lokaal eigendom. Wanneer deze parken gerealiseerd

worden, zullen initiatieven meer impact hebben op de energietransitie en de lokale omgeving. Daarnaast schrijft een aantal initiatieven mee aan wijkuitvoeringsplannen, zodra deze plannen uitgevoerd worden zal dat ook een bijdrage leveren. Echter zijn er nog wel enkele vraagtekens over wie verantwoordelijk is voor het uitvoeren van deze plannen, zie paragraaf [10.1.2].

“Mensen in beweging krijgen. Mensen laten nadenken over het afscheid nemen van fossiele brandstoffen en het tegengaan van klimaatverandering. Dat is de grootste impact. Dat is veel belangrijker dan nog een paar 1000 zonnepanelen erbij.”
(Bestuurslid van een energiecoöperatie)

5.3. Meer betrokkenheid van bewoners

Het ledenaantal van een aantal energiecoöperaties is de afgelopen vier jaar gegroeid, bijvoorbeeld door het opstarten van nieuwe projecten waarvoor leden geworven zijn. Echter, het omgekeerde is ook waar is geldig voor het merendeel van de energiecoöperaties. Deze energiecoöperaties zien geen stijging in het aantal leden, omdat er geen nieuwe projecten zijn gestart en er niet actief is geworven. Ook deze coöperaties zouden er graag nieuwe leden bij willen hebben. Hetzelfde zien we bij werkgroepen; ook zij streven ernaar zoveel mogelijk bewoners bij het initiatief te betrekken. LEIs zijn blij met de leden die ze hebben, maar wanneer het aantal in het grotere perspectief van de regionale energietransitie wordt geplaatst, dan is een forse groei in het aantal deelnemers gewenst.

Bovendien, participatie van bewoners is essentieel om de energietransitie te kunnen versnellen [4]. Om te kunnen groeien als initiatief en nieuwe projecten succesvol in de lokale omgeving te kunnen implementeren, is het een belangrijke voorwaarde dat er voldoende draagvlak is en blijft voor het lokale energie initiatief. Zie voor meer informatie Hoofdstuk 9.

5.4. Impact op lokale omgeving

Naast het versnellen van de energietransitie hebben de initiatieven ook de wens om een positieve bijdrage te leveren aan de lokale omgeving. Dit doen ze onder andere door het betrekken van bewoners, zodat het bewustzijn van de urgentie van de energietransitie wordt verhoogd. Ook krijgen bewoners middels de initiatieven meer zeggenschap over de implementatie van de energietransitie (wat gebeurt waar) en over de verdeling van de opbrengsten. Meerdere initiatieven delen deze opbrengsten van de projecten met de lokale omgeving. Soms wordt het geld gebruikt om gebouwen in de buurt te verduurzamen en soms gaat het geld naar andere verenigingen in het dorp. Een aantal initiatieven focust niet alleen op het thema energietransitie, maar kijkt breder naar het begrip duurzaamheid. Voorbeelden hiervan zijn: het vergroenen van de lokale omgeving door het poten van bloembollen en het planten van bloemen, rekening houden met de biodiversiteit bij zonneparken, en het organiseren van opruimacties om zwerfafval tegen te gaan.

“Soms denk ik dan wel, hoeveel succes hebben we eigenlijk? Het is maar net waar je dat dan aan afmeet.”
(Bestuurslid van een energiecoöperatie)

5.5. Potentiële impact van LEIs

Lokale initiatieven zouden veel kunnen bijdragen aan een sociaal en economisch sterke, duurzame lokale en regionale samenleving wanneer ze hun doelstellingen behalen. In Tabel 2 worden deze doelstellingen beschreven. Het betreft een globaal overzicht van de doelen. Meerdere initiatiefnemers hadden de doelen tijdens het interview niet helemaal paraat of er waren door initiatief geen concrete doelen geformuleerd. De lijst met doelen zal daarom mogelijk de aankomende jaren nog aangescherpt worden. Het overzicht laat de potentiële impact van de initiatieven zien. Initiatieven geven aan dat de impact van LEIs nog tegenvalt. Veel factoren zorgen ervoor dat de impact nog beperkt is. Deze factoren worden in de volgende hoofdstukken besproken.

Tabel 2a. Overzicht van de doelen van lokale energie initiatieven die in 2019 en/of 2023 hebben deelgenomen aan het onderzoek.

Doelen van de lokale energie initiatieven
Het dorp energieneutraal maken. Het opwekken van hernieuwbare stroom. Het creëren van bewustzijn over het stroomgebruik om hierop de voorzieningen af te stemmen. Zo snel mogelijk van het aardgas af.
Op het gebied van energie zelfvoorzienend worden als dorp. De opbrengsten weer in de omgeving terecht laten komen.
Breed met energie bezig zijn. Vooral bezig met het opwekken van hernieuwbare energie op daken. Elk jaar een zonnedak realiseren.
Hernieuwbare energie opwekken door middel van 6000 panelen. Op het gebied van duurzaamheid zelfvoorzienend zijn als dorp.
Energieneutraal worden als dorp.
Energie opwekken en energie besparen in het eigen dorp. Energieneutraal worden als dorp en het dorp leefbaar houden.
Energieneutraal worden als dorp en mensen enthousiast maken over het initiatief. Energiearmoede tegengaan.
Energieneutraal worden als dorp. Stimuleren van duurzame energiebronnen, stimuleren en faciliteren van besparingen op energiegebruik, duurzame energie leveren, duurzame productie installaties. De winst moet in de regio blijven.
Energie besparen en energie opwekken. Binnen 5 jaar 20% minder gas gebruiken en iedereen kan gebruiken van groene stroom.
Opbrengsten moeten in de regio blijven. Het adviseren van mensen over het treffen van energiebesparende maatregelen.
Opwekinstallaties bouwen. Meer leden werven voor de energiecoöperatie, tweede energiecoöperatie worden wat betreft aantal leden. Meer mensen die lokale, duurzame energie afnemen waarvan de opbrengst in de regio blijft. Mensen in huurwoningen helpen.
Geen fossiele energie meer gebruiken en de lokale omgeving zo inrichten dat het fossielvrij wordt.
Een rol krijgen in de warmtetransitie die past bij het initiatief. Professioneler worden als energiecoöperatie voor en naast de bewoners. Het lokaal ondernemen koppelen aan de sociale context (mensen helpen met een kleine portemonnee). Lokaal hernieuwbare energie opwekken en energie besparen.
Energieneutraal worden als dorp. Leefbaarheid verbeteren in het dorp. Bewoners laten participeren in de energietransitie.
Stimuleren van het gebruik van duurzame energiebronnen. Op duurzame wijze energie produceren en leveren. Bevorderen van energiebesparing bij leden.
Bewoners kunnen zoveel mogelijk hun eigen hernieuwbare energie opwekken. Huizen zoveel mogelijk verduurzamen. Op alle daken zonnepanelen. Energie besparen. Van het aardgas af.
Energieneutraal worden als dorp. Hernieuwbare energie opwekken om aan energiebehoefte te voldoen. Opstellen van een duurzaamheidsplan met daarin een energiefonds, waar mensen die hoge kosten hebben voor het verduurzamen gebruik van kunnen maken.

Tabel 2b. Overzicht van de doelen van lokale energie initiatieven die in 2019 en/of 2023 hebben deelgenomen aan het onderzoek (vervolg).

Doelen van de lokale energie initiatieven	
	Als dorp energieneutraal worden met oog voor andere duurzame onderwerpen. Energie opwekken is hierbij een belangrijk onderdeel.
	Energie opwekken, energie besparen, andere vormen gebruiken voor het verwarmen van de woningen. De buurt betrekken bij het vinden van duurzame oplossingen.
	Bijdragen aan de energietransitie om af te komen van fossiele brandstoffen. Bijdragen aan het herstel en versterken van natuur en biodiversiteit in het dorp. Bijdragen aan een circulaire economie.
	Zelfvoorzienend worden als dorp op het gebied van energie. Geen gebruik meer maken van fossiele brandstoffen. Als regio een regiocoöperatie starten op het gebied van verschillende thema's.
	Maatschappelijk bedragen aan het dorp en het welbevinden van de dorpsbewoners verhogen.
	Energie-neutraal zijn als wijk in 2035.
	Energiehuishouding verduurzamen; opwekken van duurzame energie en verduurzamen van de warmtevoorziening in huizen.
	De lokale omgeving laten meeprofiteren van hernieuwbare opwek. Invloed hebben op de landschappelijke inpassing bij het bouwen van zonneparken.
22	In zijn algemeenheid de energietransitie bevorderen ten behoeve van alle inwoners van de gemeente. Naast duurzaam opwekken ook energiebesparend zijn. Dat zoveel mogelijk mensen zich duurzamer gaan gedragen.
	In het dorp energie opwekken en energie besparen. Bevorderen van de energietransitie in het dorp. Warmtetransitie: Het proberen om woningen zo energiezuinig mogelijk te krijgen, zodat je in de toekomst ook met minder energie die woningen kan verwarmen.
	Eén opwekproject opzetten en verder geen doelen.
	Verduurzamen en minder energie gebruiken. Zelf energie opwekken.
	Verduurzamen van de wijk in verbinding met elkaar. Vergroenen van de omgeving, het verduurzamen van de huizen en de energievoorziening en het verduurzamen van de voedselvoorziening (lokaal voedsel hergebruiken).
	Onze wijkgenoten op de hoogte brengen van de dingen die spelen in de energietransitie en behulpzaam zijn bij vinden van oplossingen en investeringen om de bewoners daarmee verder te helpen.
	Verduurzamen van woningen en energiebesparing.
	Bijdrage leveren aan de productie van duurzame energie en participatie van lokale mensen.
	Zorgen voor een goed wijkenergieplan dat een agenda biedt voor de aankomende vijf jaar. Het organiseren van een isolatie campagne of besparing campagne. Zelf energie opwekken. Iets doen met duurzame mobiliteit.

Tabel 2c. Overzicht van de doelen van lokale energie initiatieven die in 2019 en/of 2023 hebben deelgenomen aan het onderzoek (vervolg).

Doelen van de lokale energie initiatieven
Zoveel mogelijke woningen verduurzamen. Medeverkoper zijn van EnergieVanOns.
Bijdrage leveren aan de energietransitie en duurzaamheid. Samenhang in de buurt vergroten.
Zoveel mogelijk mensen betrekken bij het opstellen van de energieplannen. Van het gas af. Zelf energie opwekken.
Duurzame energie, alles wat daar bij hoort. Energie opwekken en energie besparen.
Bijdrage leveren aan het energieneutraal maken van het dorp.
Energie-neutraal worden en aardgasvrij worden.
Zoveel mogelijk groene energie gebruiken. Zoveel mogelijk klanten werven voor EnergieVanOns om zo de bijdrage van EnergieVanOns te gebruiken voor de dorpsvereniging.
Lokaal energie opwekken om die energie ook lokaal te gebruiken, zodat we er lokaal beter van worden. Minima helpen om mee te doen aan het initiatief.
Als wijk duurzamer worden.
Energie-neutraal worden als dorp.

6. Het bestuur van LEIs

De lokale energie initiatieven worden geleid door enthousiaste en gedreven initiatiefnemers. Ze besteden als vrijwilliger veel tijd en energie aan het initiatief en ze laten zich niet snel uit het veld slaan wanneer er iets tegenzit. Het bestuur is een belangrijke succesfactor, maar er zijn ook zorgen over de toekomstbestendigheid van het bestuur, vooral als de projecten groter worden.

6.1. Samenstelling van het bestuur

Wanneer er wordt gesproken over het bestuur van LEIs, dan gaat het zowel over de bestuursleden van de energiecoöperaties als over de leden van de werkgroep. Het gemiddelde aantal bestuursleden ten opzichte van 2019 is bij de meeste initiatieven gelijk gebleven of gegroeid met één of twee leden. Gemiddeld heeft het bestuur nu tussen de vijf en zes bestuursleden. De gemiddelde leeftijd van de bestuursleden ligt boven de 57 jaar. Dit is iets hoger in vergelijking met 2019 doordat de besturen grotendeels gelijk zijn gebleven. Over het algemeen zijn nog steeds vooral mannen betrokken bij het bestuur van LEIs. Ook al bestaat het bestuur vooral uit hoger opgeleide oudere gepensioneerde mannen (het 'klassieke bestuur' volgens de initiatiefnemers), de laatste jaren sluiten steeds iets meer vrouwen en jongere mensen aan bij het bestuur van LEIs.

6.2. Samenwerking binnen het bestuur

Wanneer de initiatiefnemers wordt gevraagd naar de factoren die hebben bijgedragen aan het succes, dan is het meest genoemde antwoord 'de samenwerking binnen het bestuur'. De fijne samenwerking binnen het bestuur zorgt voor de motivatie bij bestuursleden om ondanks tegenslagen toch door te blijven gaan. Binnen het bestuur heeft iedereen zijn eigen expertise en werkzaamheden. Zo is iemand bijvoorbeeld verantwoordelijk voor de contacten met de gemeente en heeft iemand anders veel technische kennis. Gepensioneerde bestuursleden besteden over het algemeen meer tijd aan het initiatief dan de bestuursleden die een baan hebben. De verschillende bestuurstaken worden verdeeld onder de leden op basis van beschikbare tijd. Er is binnen de besturen doorgaans begrip voor het verschil in tijdsinvestering.

“De leden van de werkgroep brengen heel veel verschillende deskundigheden mee vanuit allerlei verschillende hoeken en dat sluit heel mooi bij elkaar aan.”

(Lid van een werkgroep)

6.3. Toekomstbestendigheid van het bestuur

Hoewel het bestuur een belangrijke succesfactor is, maken veel initiatiefnemers zich zorgen over de toekomst van het bestuur vanwege de hoge leeftijd van de bestuursleden. Een aantal gepensioneerde bestuursleden geeft aan dat ze eigenlijk al hadden willen stoppen, maar doordat er geen vervanging is ze toch bestuurslid zijn gebleven. Bestuursleden vinden het belangrijk dat gedurende de gehele looptijd van een project

een bestuur actief betrokken is. Naarmate de projecten groter worden (bijvoorbeeld grootschalige opwekprojecten), nemen de zorgen over de toekomstbestendigheid van het bestuur toe.

LEIs zijn actief bezig om jongere mensen te betrekken bij het initiatief. Het betrekken van jongere mensen bij het bestuur zou een positieve invloed kunnen hebben op het betrekken van nieuwe groepen bewoners uit de lokale omgeving. Echter, deze groep ziet vanwege beperkte tijd vaak af van een bestuurstaak. Soms lukt het initiatieven wel om jongere mensen te betrekken bij het bestuur.

Dit levert in de praktijk ook weer nieuwe problemen op. Vooral bij grootschalige projecten dient overlegd te worden met commerciële partijen en die overleggen vinden doorgaans tijdens kantooruren plaats. Juist op die momenten kunnen jongere bestuursleden vaak niet aanschuiven. Dit is een belangrijke reden dat initiatieven aangeven zodanig te willen professionaliseren dat ze betaalde (jonge) krachten op dit soort projecten kunnen zetten, wat zowel de continuïteit van projecten kan vergroten alsook met kennis en kunde van een betaalde kracht, de positie van lokale initiatieven kan versterken ten opzichte van de commerciële partijen, zie Hoofdstuk 10.

7. Het sociale netwerk

Lokale energie initiatieven hebben met verschillende organisaties contact. Deze organisaties behoren tot het sociale netwerk van lokale initiatieven. Via het sociale netwerk ontvangen LEIs ondersteuning, wordt er kennis en expertise ontvangen en gedeeld, en wordt er samengewerkt.

26

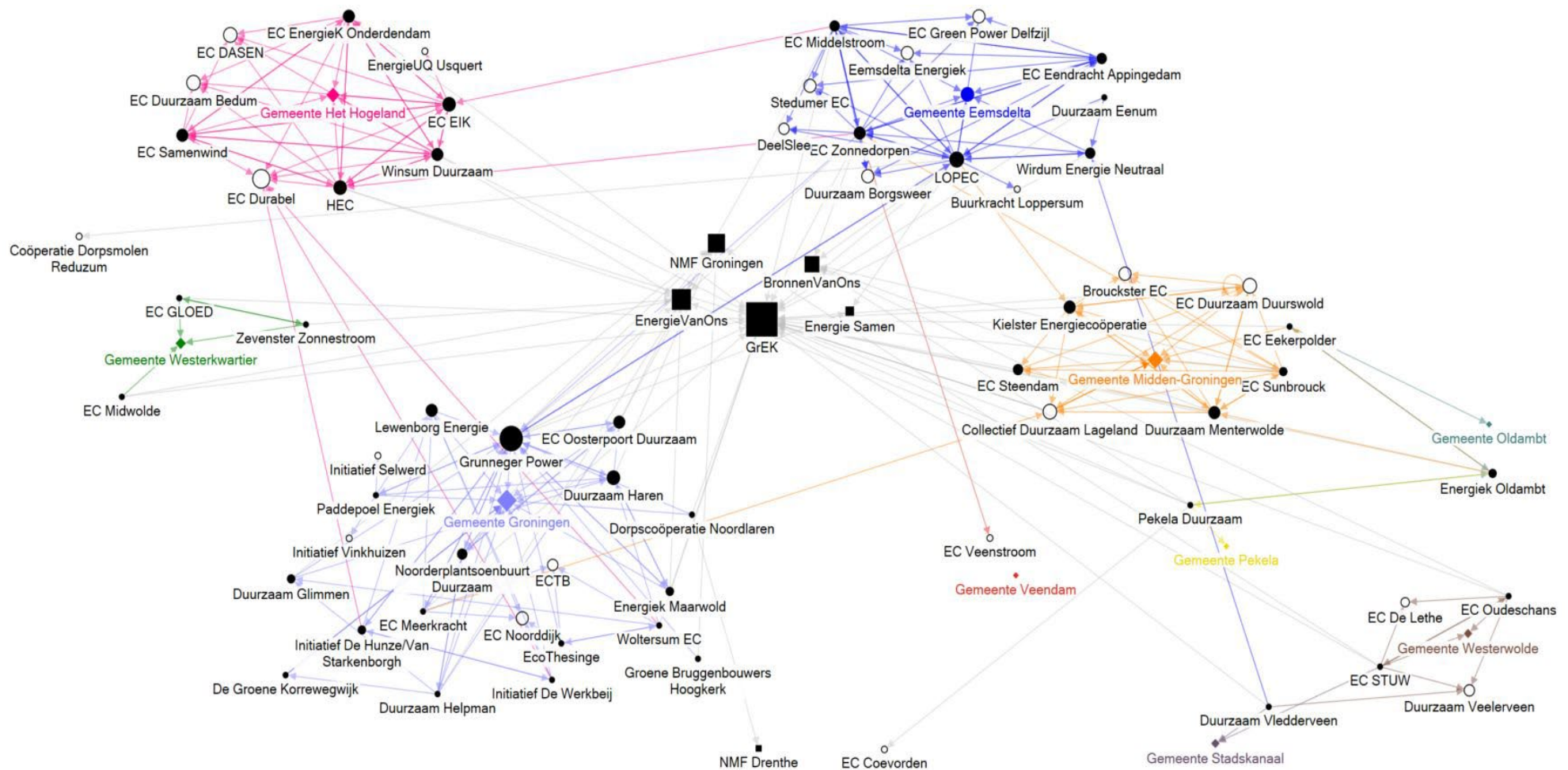
7.1. Het sociale netwerk van LEI

Het hebben en gebruiken van een sociaal netwerk is een belangrijke succesfactor gebleken in de ontwikkeling van LEIs [2,3]. Uit het huidige onderzoek blijkt wederom dat het sociale netwerk een grote invloed heeft. Er zijn, net zoals in 2019, veel organisaties die lokale initiatieven ondersteunen. In Bijlage I is het volledige sociale netwerk van de lokale energie initiatieven van zowel 2023 als 2019 weergegeven. Via het sociale netwerk wordt onderling en met de ondersteunende organisaties veel informatie gedeeld, bijvoorbeeld over het opstarten van een energiecoöperatie, het opstellen van een businesscase voor een project, technische informatie, subsidiemogelijkheden, en informatie over het betrekken van bewoners. Daarnaast ontvangen initiatieven veel ondersteuning van organisaties bij de implementatie van projecten. In vergelijking met 2019 wordt er bij het opzetten en implementeren van projecten meer samengewerkt tussen initiatieven.

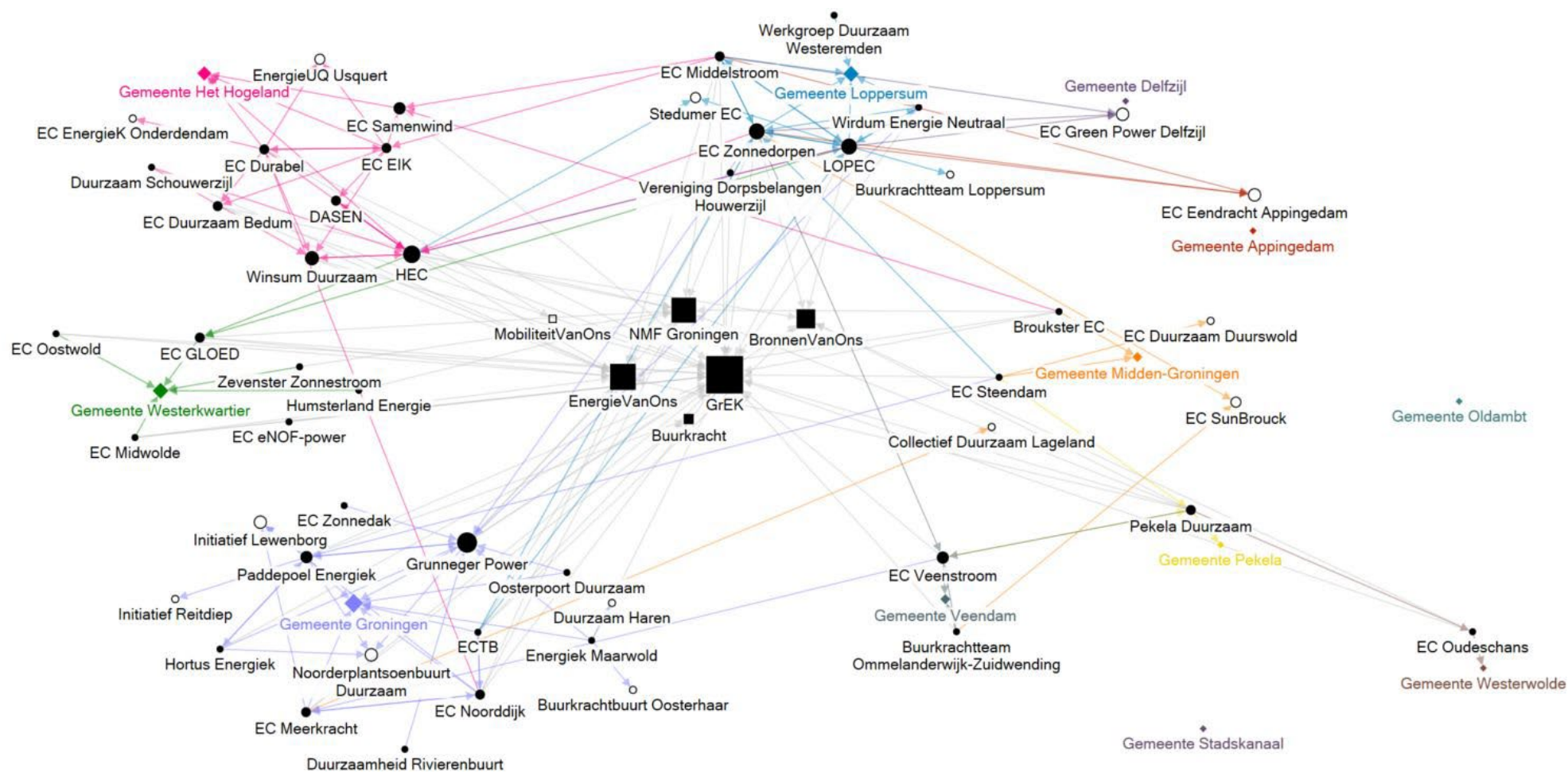
De grootte van het netwerk heeft ook zo zijn nadelen. Initiatieven vinden het lastig om goed overzicht te houden van de verschillende

organisaties en de mogelijke ondersteuning die ze zouden kunnen bieden. Lokale initiatieven hebben bovendien te weinig tijd om veel contacten te onderhouden. Weliswaar zouden ze met meer organisaties contact willen hebben om ideeën voor het initiatief op te doen, maar vanwege de beperkte beschikbare tijd houden ze het bij het onderhouden van de belangrijkste contacten voor het initiatief. Ten opzichte van 2019 zien we dat LEIs nu over het algemeen gerichter contact opnemen met organisaties om bepaalde informatie te verkrijgen. Het contact met anderen moet direct nut hebben voor het initiatief zelf. Er wordt in het contact met andere organisaties vooral informatie gedeeld over technieken, financieringsmogelijkheden, beleid en het besturen van een LEI.

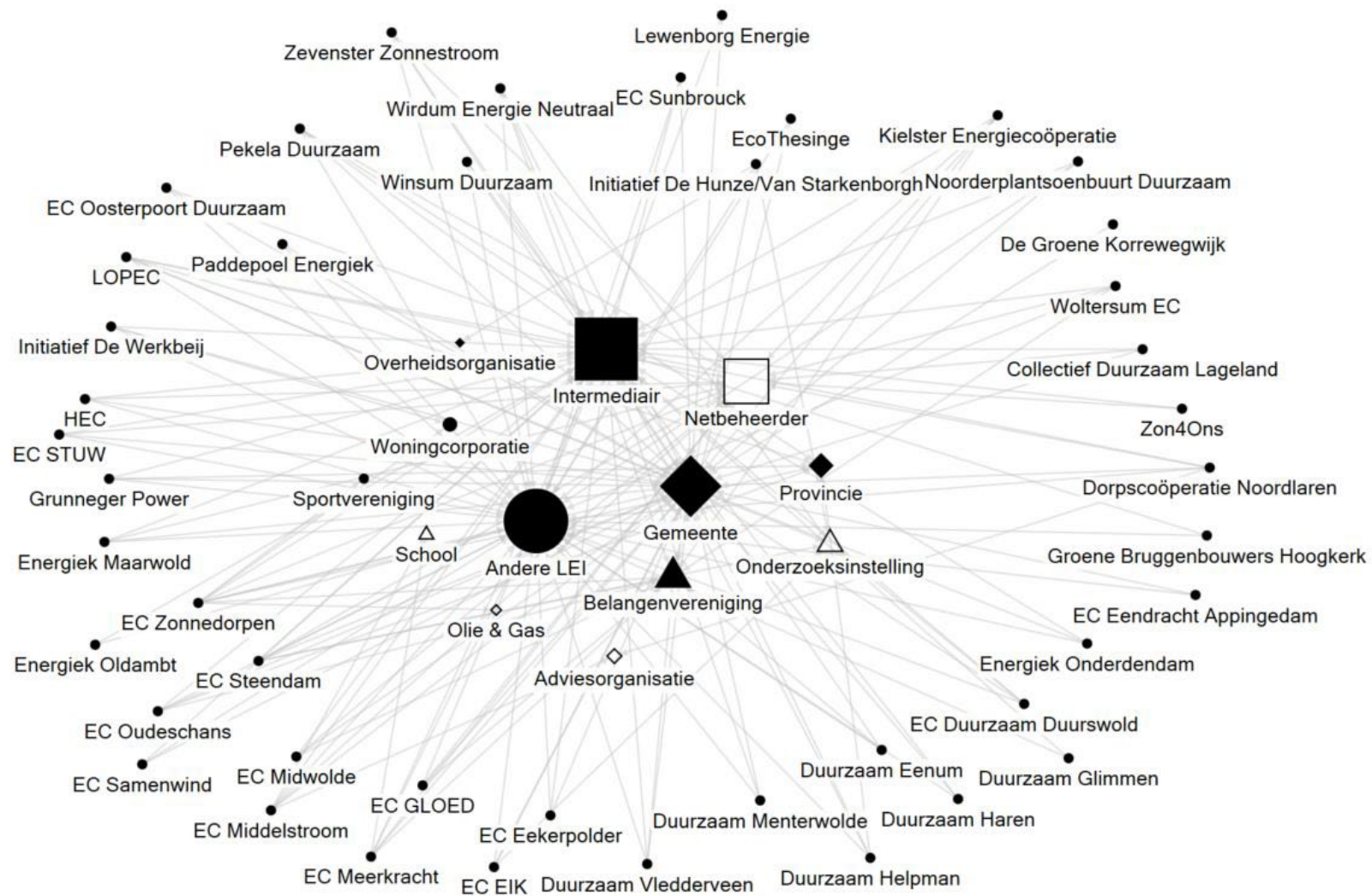
Het volledige netwerk van lokale energie initiatieven omvat veel verschillende organisaties, zie Bijlage I. Om de visualisatie van de sociale netwerken overzichtelijker te maken, is ervoor gekozen om de sociale netwerken op twee andere manieren vorm te geven, zie Figuur 2 t/m Figuur 5. In Figuur 2 en Figuur 3 zijn alleen de contacten tussen LEIs met andere initiatieven, de gemeenten en ondersteunende organisaties weergegeven. De grootte van het symbool bij de naam van de organisatie geeft aan hoeveel contact er is met deze organisatie, een groter symbool betekent dat er veel contact is. De initiatieven hebben het meeste contact met de GrEK. Daarna volgt Grunneger Power en de Gemeente Groningen, wat verklaart kan worden door het aantal initiatieven binnen deze gemeente. In vergelijking met 2019 (Figuur 3) hebben initiatieven meer onderling contact met initiatieven uit dezelfde gemeente (de kleuren van de lijnen geven aan uit welke gemeente het initiatief komt waarmee contact is gelegd). De regiotafels hebben bijgedragen aan het onderlinge contact tussen de LEIs, zie 7.7.1.



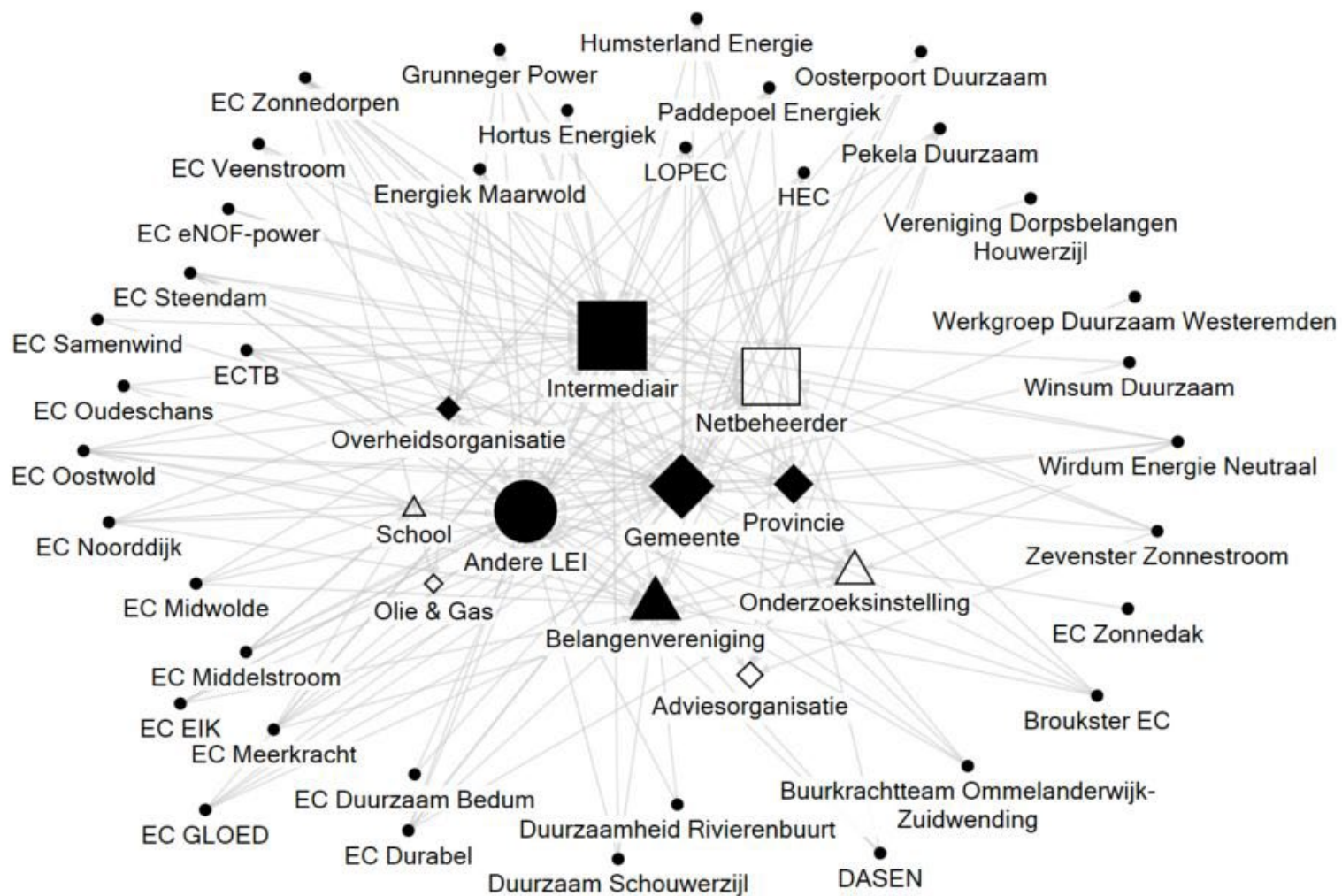
Figuur 2. Het sociale netwerk, bestaande uit andere lokale energie initiatieven, gemeenten en ondersteunende organisaties, van lokale energie initiatieven in de Provincie Groningen in 2023.



Figuur 3. Het sociale netwerk, bestaande uit andere lokale energie initiatieven, gemeenten en ondersteunende organisaties, van lokale energie initiatieven in de Provincie Groningen in 2019.



Figuur 4. Het sociale netwerk bestaande uit de verschillende soorten organisaties waarmee lokale energie initiatieven contact hebben in de Provincie Groningen in 2023.



Figuur 5. Het sociale netwerk bestaande uit de verschillende soorten organisaties waarmee lokale energie initiatieven contact hebben in de Provincie Groningen in 2019.

In Figuur 4 en Figuur 5 zijn de contacten tussen LEIs en het type organisatie weergegeven. Zo zijn alle gemeenten samengevoegd en vallen o.a. de GrEK en de NMF Groningen onder 'intermediaire organisaties' (ondersteunende organisaties). Waar de initiatieven in 2019 het meeste contact hadden met intermediaire organisaties, hebben ze nu meer contact met andere LEIs, zie ook Tabel 3 en Tabel 4. Wat betreft de frequentie van contact, hebben de LEIs daarna veel contact met intermediaire organisaties en gemeenten.

Tabel 3. De top 10 van meest genoemde type organisatie in 2023.

Type organisatie	Aantal keer genoemd in 2023
Andere LEI	39 (184)
Intermediair	37 (49)
Gemeente	36 (38)
Netbeheerder	18
Belangenvereniging	13 (18)
Provincie	6
Onderzoeksinstelling	6
Woningcorporatie	2 (4)
School	2 (3)
Adviesorganisatie	2 (5)

Note: Aangezien er bijvoorbeeld meer andere LEIs zijn in vergelijking tot gemeenten, zou een totaal aantal van de contacten een verkeerd beeld hebben gegeven, zie het aantal tussen haakjes. Daarom zeggen de aantallen in de tabellen meer over met welk soort type organisatie initiatieven contact leggen (vb. contact met twee verschillende lokale initiatieven werd geteld als één).

Tabel 4. De top 10 van meest genoemde type organisatie in 2019.

Type organisatie	Aantal keer genoemd in 2019
Intermediair	30 (64)
Gemeente	27
Andere LEI	25 (84)
Netbeheerder	20
Belangenvereniging	17 (22)
Provincie	10
Onderzoeksinstelling	9 (12)
Adviesorganisatie	4
Overheidsorganisatie	4
School	3

In dit onderzoek is er specifiek gevraagd naar het contact met verschillende organisaties. Per organisatie is het contact geëvalueerd: hoe verloopt het contact, welke ondersteuning wordt geboden door de organisaties, wat gaat er goed en niet goed in het contact, wat zou de organisatie kunnen doen om de ontwikkeling van LEIs te bevorderen? Hierna wordt de evaluatie per organisatie besproken. De samenwerking tussen de gemeenten en lokale energie initiatieven wordt in Hoofdstuk 8 besproken.

7.2. Groninger Energiekoepel

De meeste initiatieven hebben contact met de Groninger Energiekoepel. De initiatieven evalueren de GrEK positief. Ze zijn tevreden over de taken die de GrEK uitvoert en vinden het belangrijk dat er een koepelorganisatie bestaat.

De inhoud en intensiteit van het contact wisselt per initiatief. Veel initiatieven geven aan dat ze vooral veel aan de ondersteuning van de GrEK hebben gehad als beginnende coöperatie. Op verschillende manieren wordt er door de GrEK ondersteuning aangeboden: initiatieven krijgen begeleiding tijdens het uitvoeren van een project, de GrEK organiseert bijeenkomsten waar veel informatie wordt gedeeld en initiatieven bij elkaar komen, en de GrEK verzamelt belangrijke informatie en verspreidt dit weer binnen het sociale netwerk. De regiotafels en leergemeenschappen die zijn opgezet in het kader van PEP worden positief geëvalueerd, zie 7.7.1.

De LEIs die al een langere tijd bestaan en al veel projecten hebben uitgevoerd, geven aan zelf minder behoefte aan ondersteuning van de GrEK te hebben. Interessant is dat deze initiatieven op een abstracter niveau naar het functioneren van de GrEK kijken. Niet alleen zien zij de GrEK als koepelorganisatie die beginnende initiatieven goed op weg kan helpen en informatie kan verspreiden, ook denken ze na over verdere ontwikkeling van de koepelorganisatie en plaatsen ze die ontwikkeling in het grotere geheel van regionale en landelijke ontwikkelingen. Op basis daarvan zien ze een belangrijke taak

voor de GrEK weggelegd als lobby richting de lokale, regionale en landelijke overheid.

LEIs geven aan dat het belangrijk is dat de GrEK de ondersteuning blijft bieden en dat de GrEK doorgaat met de samenwerkingen op regionaal en landelijk niveau. Door de samenwerking met de andere koepels en de landelijke koepel kunnen de koepels gezamenlijk meer invloed uitoefenen op regionaal en landelijk niveau. De initiatieven zien ook graag dat de GrEK door blijft gaan met de lobby richting gemeenten en provincie om te zorgen voor meer ruimte voor de ontwikkeling van LEIs, bijvoorbeeld door in het beleid meer rekening te houden met initiatieven en door financiële middelen beschikbaar te stellen voor initiatieven. Initiatieven zijn tevreden met de ondersteuning die de GrEK biedt aan beginnende initiatieven. De grotere initiatieven hebben behoefte aan kennis over nieuwe technische ontwikkelingen. De initiatieven die betrokken zijn het bij grootschalige hernieuwbare energie opwekprojecten hebben behoefte aan ondersteuning op dit gebied, zie voor meer informatie 10.1.1. Daarnaast zou de GrEK wellicht ook een rol kunnen spelen bij de wijkuitvoeringsplannen, zie 10.1.2. De lokale energiesector heeft op dit moment (nog) geen toekomstvisie, dit wordt uitgebreid in Hoofdstuk 10 beschreven. De GrEK zou het initiatief kunnen nemen in het opstellen hiervan.

7.3. Natuur- en Milieufederatie Groningen

De bijeenkomsten die worden georganiseerd door de NMF Groningen zijn bekend bij de meeste initiatieven. Afgezien van dergelijke bijeenkomsten, is er weinig direct contact tussen de NMF Groningen en de lokale energie initiatieven. De enkele initiatieven die wel contact hebben, hebben vooral contact over het onderwerp biodiversiteit bij zonneparken. Het contact dat ze met de NMF hebben, wordt als positief ervaren.

Meerdere initiatieven geven aan dat het niet duidelijk is wat de NMF Groningen precies zou kunnen bieden aan ondersteuning. Vanwege het eerdergenoemde gebrek aan tijd bij de initiatieven, kiezen ze er daarom voor om geen

contact te leggen. Door de nauwe samenwerking tussen de GrEK en de NMF Groningen is dit niet problematisch en kan het zelfs als goed teken beschouwd worden. Afzonderlijke profilering zou verwarring kunnen scheppen en, belangrijker nog, de samenwerking zorgt ervoor dat op een plek alle kennis en kunde beschikbaar is.

7.4. Grunneger Power

De meeste initiatieven in de gemeente Groningen hebben contact met Grunneger Power (GP). GP wordt door deze initiatieven ook wel de koepel van de gemeente Groningen genoemd. Vooral de werkgroepen in verschillende wijken van Groningen ontvangen ondersteuning van GP. Deze initiatieven hebben doorgaans geen contact met de GrEK. De ondersteuning van GP ervaren ze als goed en ze gaan er verder vanuit dat GP zorgt dat de relevante informatie van de GrEK bij de initiatieven terecht komt.

Niet alle initiatieven erkennen de rol van GP als koepel van de gemeente Groningen; deze initiatieven zien GP als collega LEI. Vooral de initiatieven uit de voormalige gemeenten Haren en Ten Boer geven aan de rolverdeling tussen GrEK en GP en de rol van GP in de gemeente Groningen onduidelijk te vinden. Waar deze initiatieven voor de herindeling van de gemeente Groningen begeleiding kregen van de GrEK, worden ze nu naar GP verwezen. De meeste initiatieven zouden graag weer teruggaan naar de oude situatie waarbij ze vooral contact hebben met de GrEK, aangezien ze GP zien als collega LEI.

7.5. Provincie Groningen

In vergelijking met 2019 hebben weinig lokale initiatieven nog contact met de provincie Groningen. De provincie heeft wel invloed op de ontwikkeling van LEI. Sommige LEIs zouden bijvoorbeeld graag windmolens willen plaatsen, maar het beleid van de provincie laat dit niet toe. Een aantal initiatiefnemers is daarom samen met de GrEK in gesprek met de provincie over dit beleid. Daarnaast is het Fonds Het Nieuwe Doen een belangrijke financieringsbron voor lokale initiatieven.

Echter, het fonds was op het moment van dit onderzoek (tijdelijk) leeg.

7.6. Enexis

Voor het aansluiten van de opwekprojecten hebben initiatieven contact met Enexis. Sommige initiatieven bevinden zich in het gebied waar voorlopig nog voldoende ruimte is op het net. Andere initiatieven maken zich zorgen over het tekort aan netcapaciteit en wat dit kan betekenen voor toekomstige projecten. Sommige initiatieven evalueren het contact positief, wanneer de installaties zonder problemen worden aangesloten. Andere initiatieven lopen vertraging op (bijvoorbeeld doordat Enexis de projecten later kan aansluiten dan gepland), of in sommige gevallen kan een project helemaal niet doorgaan omdat de kosten van het aanleggen van nieuwe kabels te hoog is.

7.7. Andere lokale initiatieven

Bijna alle initiatieven hebben contact met andere lokale energie initiatieven. Het meeste contact wordt gezocht met initiatieven uit dezelfde gemeente. Daarnaast wordt er gericht contact gezocht met andere initiatieven die dezelfde soort projecten hebben uitgevoerd. Er zijn ook veel toevallige contacten tussen initiatieven die plaatsvinden bij verschillende bijeenkomsten, bijvoorbeeld bijeenkomsten georganiseerd door de GrEK. Initiatieven zouden graag nog meer contacten willen leggen met andere initiatieven om meer kennis te delen en om ideeën op te doen. Doordat de initiatieven te weinig tijd hebben, kiezen initiatieven ervoor om deze contacten (nog) niet te leggen.

“We hebben ook direct onderling gezegd van laten we elkaar niet beconcurreren, maar laten we juist elkaar versterken en kijken hoe we daar samen in kunnen optrekken.”
(Bestuurslid van een energiecoöperatie over de samenwerking met andere coöperaties)

Enkele initiatieven hebben zich de afgelopen jaren aangesloten bij een ander initiatief,

omdat het initiatief dreigde te stoppen doordat de meeste bestuursleden uit het bestuur gingen. Het overgebleven bestuurslid fungeert vanuit een ander bestuur als vertegenwoordiger van het dorp waar het initiatief is gestopt. Meerdere initiatieven vragen zich af of ze zich zouden moeten gaan samenvoegen of intensiever zouden moeten gaan samenwerken met andere initiatieven om toekomstbestendiger te worden, zie 10.2. Een concreet voorbeeld hiervan is de oprichting van Eemsdelta Energiek, de koepelcoöperatie van de coöperaties in de gemeente Eemsdelta. Deze coöperaties hebben hun krachten gebundeld in een grootschalige hernieuwbaar opwekproject.

7.7.1. Regiotafels

Binnen het Programma Energieparticipatie is het programma-instrument ‘de regiotafels’, ontwikkeld, met als doel om het contact met andere initiatieven te versterken. Regiotafels zijn structurele overleggen tussen initiatieven uit dezelfde gemeente, waarbij de desbetreffende gemeente soms ook aansluit.

De meeste initiatieven omarmen het idee van de regiotafels. Echter, het resultaat van de regiotafels vinden ze nu nog te laag. Ze hadden verwacht dat de initiatieven samen meer hadden kunnen bereiken dan nu het geval is. Bij de verschillende regiotafels geven de initiatieven aan dat er nog veel onduidelijkheden zijn over de invulling van de overleggen en welk doel deze overleggen hebben. Elkaar slechts op de hoogte houden heeft voor de meeste initiatieven niet voldoende meerwaarde. Doordat initiatieven te veel van elkaar verschillen met betrekking tot het ambitieniveau en/of de voorkeur voor of weerstand tegen opwektechnieken, is het voor de lokale initiatieven lastig om een gezamenlijke visie te vormen op de samenwerking en de meerwaarde die deze samenwerking kan hebben.

Wel zien lokale initiatieven de potentiële meerwaarde in van de regiotafels in het uitoefenen van invloed op de gemeente. Als er een gezamenlijke visie opgesteld kan worden, bevordert dit niet alleen onderlinge samenwerking, maar ook de positie van de

initiatieven binnen en ten opzichte van de gemeente. Een manier om dit te kunnen bereiken, is door het starten van een gemeentelijke energiecoöperatie, zoals het eerder beschreven voorbeeld in de gemeente Eemsdelta.

De initiatieven die niet de ambitie hebben om op gemeentelijk niveau samen te werken met andere initiatieven, zouden graag kleinschaligere themasessies willen organiseren met andere initiatieven die met hetzelfde onderwerp bezig zijn. Een goed voorbeeld hiervan zijn themasessies over wijkuitvoeringsplannen.

7.8. Andere organisaties

Naast de eerdergenoemde organisaties hebben lokale initiatieven ook contact met andere organisaties. Veel initiatieven hebben contact met de belangenvereniging (bijv. Plaatselijk Belang, Dorpsbelangen of een wijk/buurtvereniging) uit de omgeving om verschillende redenen. In sommige gevallen is het initiatief ontstaan vanuit de belangenvereniging en zijn ze nog steeds een onderdeel hiervan. In andere gevallen wordt de belangenvereniging gebruikt om informatie over het initiatief te verspreiden onder de leden van de vereniging om op deze manier de meerderheid van de bewoners te bereiken. Andere lokale organisaties waar sommige

initiatieven contact mee hebben, zijn de scholen en de sportverenigingen. Ook via deze organisaties proberen initiatieven in contact te komen met lokale bewoners.

Enkele initiatieven werken samen met onderwijsinstellingen, bijvoorbeeld de Hanzehogeschool Groningen en de Rijksuniversiteit Groningen, om onderzoek te doen naar verschillende onderwerpen (bijvoorbeeld technische oplossingen of participatie van bewoners).

Als er verder wordt gekeken naar het type organisatie, dan valt het op dat er weinig organisaties betrokken zijn die zich vooral op de sociale component richten. Contacten met dit soort organisaties zou, gezien de sociale doelstellingen en de moeite die initiatieven ervaren bij het betrekken van bewoners, meerwaarde voor het initiatief kunnen hebben. Dit zien we terug bij enkele initiatieven die wel contact hebben gezocht met sociale organisaties, zoals met LSA bewoners. Dit contact wordt gelegd om participatie beter vorm te kunnen geven.

8. Samenwerking tussen gemeenten en LEIs

De gemeente is een belangrijke organisatie in het sociale netwerk van initiatieven en ze heeft een belangrijke invloed op de ontwikkeling van LEIs. Een goede samenwerking tussen LEIs en gemeenten is essentieel voor het implementeren van projecten. In dit hoofdstuk wordt naast het perspectief van de initiatieven ook het perspectief van de gemeenten besproken.

Het aantal initiatieven per gemeente verschilt behoorlijk in de provincie Groningen. De meeste initiatieven zijn opgericht in de gemeenten Eemsdelta, Groningen, Het Hogeland, Midden-Groningen en Westerkwartier. In de overige gemeenten zijn er weinig lokale energie initiatieven.

De meerderheid van de initiatieven geeft aan contact te hebben met de gemeente. Dit contact betreft vooral informatie over het beleid van de gemeente, de subsidiemogelijkheden vanuit de gemeente en informatie over het vergunningsproces. In het contact houden de initiatieven en de gemeenten elkaar op de hoogte. De frequentie en intensiviteit van het contact tussen een LEI en gemeente is afhankelijk van het soort project waarmee een LEI aan de slag is. Er is bijvoorbeeld meer contact tussen de LEI en de gemeente wanneer een LEI samen met de gemeente een

wijkuitvoeringsplan opstelt of wanneer een LEI betrokken is bij de Pilot Aardgasvrije Wijken (PAW).

8.1. Het contact met de gemeente

Het contact met de gemeente wordt over het algemeen positiever beoordeeld in vergelijking met het onderzoek van 2019. Initiatieven geven aan beter op de hoogte van het beleid van de gemeente en het functioneren van een gemeente als organisatie te zijn, waardoor er minder teleurstellingen gerapporteerd worden. In de interviews komt eveneens naar voren dat de initiatieven nu meer begrip hebben voor het perspectief van de gemeente.

35

Deze positieve ervaring neemt niet weg dat de initiatieven het alsnog vervelend vinden dat bepaalde projecten niet uitgevoerd kunnen worden, bijvoorbeeld vanwege het gevoerde beleid. Dit gegeven benadrukt het belang van openheid van de gemeenten over het beleid én over de redenen dat het beleid er is (en dus bepaalde zaken niet toegestaan zijn). Deze openheid kan het onderlinge begrip verder versterken.

Vlak na het onderzoek van 2019 vond de herindeling plaats binnen de gemeenten Delfzijl, Appingedam en Loppersum. De initiatieven in de gemeente Loppersum maakten zich destijds zorgen over de nieuwe herindeling, omdat ze op dat moment een goede en nauwe relatie hadden met de gemeente. Bij de herindeling waren er wat zorgen, bijvoorbeeld over de afstand die tussen initiatief en gemeente zou kunnen ontstaan. De afgelopen jaren is gebleken dat de zorgen niet nodig waren. De ambtenaar waarmee de initiatieven een goede relatie hadden, is meegegaan naar de nieuwe

gemeente, wat positief is geweest voor de onderlinge relatie.

De initiatieven ervaren een verschil in het contact tussen ambtenaren en het bestuur van een gemeente. Er wordt bijvoorbeeld aangegeven dat ambtenaren op het gebied van de energietransitie de initiatieven graag willen ondersteunen, maar niet voldoende bestuurlijke steun ervaren om er vorm aan te geven. Grote energie initiatieven gaan daarom regelmatig direct in gesprek met het bestuur om projecten gerealiseerd te krijgen. In een aantal gemeenten stellen de initiatieven gezamenlijk de gemeente op de hoogte van de werkzaamheden die de initiatieven doen in de hoop om het draagvlak bij de gemeenteraad te vergroten en om te zorgen voor meer kennis over lokale energie initiatieven. De afgelopen jaren proberen initiatieven in sommige gemeenten op bestuurlijk niveau invloed uit te oefenen om meer mogelijkheden te creëren voor initiatieven.

8.2. Het perspectief van de gemeenten

De gemeenten omarmen de lokale energie initiatieven die actief zijn binnen de gemeente. Ze waarderen het enthousiasme van de initiatiefnemers en de kennis die ze in huis hebben over de energietransitie. Een aantal gemeenten zoekt de samenwerking met de initiatieven bewust op, bijvoorbeeld bij het opstellen van de wijkuitvoeringsplannen of in het kader van het PAW, of betreft de initiatieven om input te geven op het beleid van de gemeente. Daarnaast verwijzen deze gemeenten organisaties, zoals commerciële partijen die aan de slag willen gaan met een zonnepark, door naar de LEIs. Echter, in de meeste gevallen wachten de gemeenten totdat de initiatieven zelf contact met de gemeente opnemen. Vanwege te weinig capaciteit (personele bezetting) hebben de gemeenten niet de tijd om zelf initiatieven te starten met bewoners of om ze uitgebreid te begeleiden, tenzij er bijvoorbeeld in het kader van een project, zoals de PAW, middelen beschikbaar zijn om een projectbegeleider hiervoor aan te stellen.

De gemeenten proberen de initiatieven zoveel mogelijk te helpen bij het uitvoeren van hun ideeën. Aangezien de ideeën vanuit de bewoners zelf komen en de initiatieven gerelateerd zijn aan de lokale omgeving, wordt ervanuit gegaan dat er voldoende draagvlak is en de plannen goed aansluiten op de behoefte van bewoners. Tegelijkertijd zijn de gemeenten hierover ook kritisch. Zo vertegenwoordigen de initiatieven niet alle bewoners in de lokale omgeving en zijn niet alle wensen van de initiatieven uitvoerbaar vanwege de gemeentelijke beleidskaders.

8.3. Samenwerking tussen LEIs en gemeenten in de toekomst

Voor de ontwikkeling van lokale initiatieven blijkt zowel uit het onderzoek van 2019 alsook uit dit onderzoek dat een goede samenwerking met de gemeente essentieel is bij het ontwikkelen en implementeren van projecten. Een verdere verbetering van deze samenwerking kan de ontwikkeling van de lokale energiesector bevorderen. Initiatieven geven bijvoorbeeld aan dat het van belang is dat er samen met de gemeente een goede invulling wordt gegeven aan het lokaal eigendom en de verdeling van de opbrengsten (Hoe kan ervoor worden gezorgd dat de opbrengsten op een goede manier terecht komen bij de lokale omgeving?).

Uit de interviews met zowel de initiatieven als de gemeenten kwamen meerdere voorbeelden naar voren waarbij er voorafgaande aan de samenwerking geen duidelijke afspraken waren gemaakt over de rolverdeling en over wederzijdse verwachtingen. Het gebrek aan verwachtingsmanagement zou in de toekomst voor veel teleurstellingen en botsingen kunnen zorgen in de samenwerking. Zo zagen we als voorbeeld in dit onderzoek dat een gemeente had aangegeven het beleid te willen veranderen wanneer er voldoende draagvlak was van bewoners. In dit proces zijn er geen afspraken gemaakt over wat voldoende draagvlak is. Dit zou in de toekomst voor teleurstellingen kunnen zorgen wanneer een verschil in interpretatie optreedt van wat voldoende draagvlak is. Ook blijkt uit het onderzoek dat er onduidelijkheden bestaan over de verschillende rollen van partijen die

betrokken zijn bij het opstellen van een wijkuitvoeringsplan. Er bleek vooral veel onduidelijkheid te zijn over de rolverdeling in het uitvoeren van het opgestelde plan, zie voor een toelichting 10.1.2. Gemeenten zouden de lokale energie initiatieven nog meer kunnen ondersteunen door in het beleid meer ruimte te geven aan lokale energie initiatieven en te lobbyen bij provincies om ook binnen het provinciaal beleid meer ruimte te maken voor initiatieven. Om goede ondersteuning te kunnen bieden aan initiatieven, is het belangrijk dat de gemeenten beschikken over voldoende kennis van lokale energie initiatieven (kennis kan worden opgedaan door bijvoorbeeld aan te schuiven bij de regiotafels, 7.7.1).

De meeste gemeenten geven aan dat ze verwachten dat de samenwerking met LEIs de aankomende jaren zo blijft zoals het nu is. Wanneer initiatieven een intensievere

samenwerking willen met de gemeente, is het belangrijk dat de LEIs meer professionaliseren. Zowel de gemeenten als de initiatieven hebben dezelfde ideeën over deze professionaliseringslag, zie Hoofdstuk 10. Daarnaast geven de gemeenten aan dat het voor de ontwikkeling van de lokale energiesector belangrijk is dat de initiatieven zich binnen een gemeente gezamenlijk gaan organiseren, dit kan via een intensievere samenwerking binnen de regiotafels en/of via het oprichten van een gemeentelijke energiecoöperatie. Ten eerste is dit vanuit praktische overwegingen, omdat het hebben van één aanspreekpunt vanuit de initiatieven efficiënter is. Ten tweede geven de gemeenten aan dat de initiatieven samen een krachtigere speler en samenwerkingspartner kunnen worden op het gebied van lokale energie.

9. Betrokkenheid van bewoners

Hoewel het aantal leden bij een aantal energiecoöperaties is gegroeid de afgelopen jaren, is het aantal leden ten opzichte van het totaal aantal bewoners nog te beperkt om te kunnen spreken van een grootschalige lokale energie beweging. De betrokkenheid van bewoners is een van de belangrijkste succesfactoren voor de ontwikkeling van een initiatief en het gebrek aan betrokkenheid de grootste barrière.

De afgelopen jaren hebben meerdere externe factoren invloed gehad, of hebben nog steeds invloed, op het betrekken van bewoners. Tijdens de coronaperiode waren de mogelijkheden om met bewoners in contact te komen beperkt. Vanwege de pandemie stonden de activiteiten van de meeste initiatieven op een lager pitje en konden bewonersavonden niet doorgaan. De stijging van de energieprijzen lijkt daarentegen juist een positieve invloed te hebben op de betrokkenheid van bewoners; bewonersavonden over het treffen van energiezuinige maatregelen werden beter bezocht en een paar initiatieven hebben een wachtlijst voor deelname aan een opwekproject. Initiatiefnemers zijn bezorgd dat de stijgende energieprijzen maar een tijdelijke invloed zullen hebben en dat zodra de prijzen weer dalen, de betrokkenheid afneemt. In een aantal Groningse gemeenten wachten

inwoners, net zoals in 2019, nog op het besluit dat in het kader van de versterkingsopgave over hun woning gemaakt zal worden. Deze onzekerheid zorgt ervoor dat bewoners op dit moment geen energiezuinige maatregelen treffen.

“De mensen die echt willen, die hebben we nu wel zo’n beetje bereikt. En nu moet je dus de mensen meekrijgen, en dat is vinden wij de grootste uitdaging voor de komende jaren, die eigenlijk niet zoveel om het klimaat geven.”
(Bestuurslid van een energiecoöperatie)

Lokale energie initiatieven geven aan dat het steeds lastiger wordt om een grotere groep te betrekken bij de projecten van het initiatief, met uitzondering van de besparingstips. Het ‘laaghangende fruit’ is inmiddels in veel initiatieven bereikt, maar hoe zet je de volgende stappen en hoe kun je nieuwe groepen bewoners aan je binden? Dit is de grote vraag voor vele initiatieven.

9.1. Het betrekken van bewoners

Lokale energie initiatieven proberen op verschillende manier bewoners te betrekken bij het initiatief. Zo kunnen bewoners deelnemen aan besparingsacties en acties om duurzame maatregelen te treffen. Ook kunnen bewoners deelnemen aan hernieuwbare energie opwekprojecten. Bij wijkuitvoeringsplannen worden bewoners betrokken bij het opstellen van de uitvoeringsplannen.

Initiatieven gebruiken verschillende middelen om de bewoners te bereiken. De meeste initiatieven hebben een eigen nieuwsbrief waarmee ze geïnteresseerde bewoners op de

hoogte houden en/of de initiatieven schrijven berichten voor in de nieuwsbrief van andere organisaties (zoals de nieuwsbrief van dorpsbelangen). Daarnaast maken de meeste initiatieven gebruik van sociale media, waarop veel nieuws plaatsen over het initiatief. Enkele initiatieven (vooral de grotere initiatieven) hebben een fysieke locatie waar bewoners terecht kunnen voor vragen en ondersteuning. Sommige initiatieven kiezen voor de meest intensieve vorm van werven namelijk persoonlijk langs de deuren gaan. Een aantal initiatieven kiest er bewust voor om dit niet te doen, vanwege de grote tijdsinvestering.

Initiatieven die voldoende financiële middelen tot hun beschikking hebben, bijvoorbeeld de grotere initiatieven of de initiatieven betrokken bij de Pilot Aardgasvrije Wijken, besteden de communicatie richting bewoners vaker uit, omdat de initiatieven zelf niet over voldoende kennis beschikt. Wat het effect is van het inhuren van deze krachten ten opzichte van de andere initiatieven is de afgelopen jaren niet goed gemonitord, doordat de initiatieven geen goed beeld hebben van het bereik van de verschillende communicatiemiddelen.

9.2. Verschillende doelgroepen

LEIs richten zich doorgaans op alle bewoners in de lokale omgeving; iedere bewoner van het dorp of de wijk zou kunnen meedoen aan het initiatief. Zoals al eerder is aangegeven, worden sommige bewoners, en de afgelopen jaren steeds meer, wel al bereikt door het initiatief. Echter, de percentages ten opzichte van de lokale bevolking blijven laag en dit betekent dat grote groepen bewoners nog niet betrokken zijn.

Een dorp of wijk bestaat uit verschillende subgroepen [5] en zelfs binnen een subgroep is er veel diversiteit tussen de bewoners [6,7]. Wanneer initiatieven worden gevraagd naar de doelgroepen die ze wel en niet bereiken, dan blijkt dat de meeste initiatieven hier niet een goed zicht op hebben. Vooral de groepen bewoners die niet betrokken zijn, zijn vaak niet duidelijk in beeld. Waar er wel een beeld bestaat, wordt aangegeven dat huurders, jonge ouders en inwoners met een lagere economische status zich niet aansluiten bij het

initiatief. Hoewel initiatieven graag iedereen bij het initiatief betrekken, is vooral de afwezigheid van de laatste groep spijtig, aangezien veel initiatieven expliciet de wens hebben om iets voor deze groep te betekenen. Dit zien we terug in de sociale doelstellingen van de initiatieven, bijvoorbeeld in het doel geld terug te laten vloeien naar de lokale bevolking en juist (ook) naar mensen met minder draagkracht. In de praktijk blijkt dat het lastig is voor initiatieven om met deze groep in contact te komen en dat bewoners uit deze groep zich niet zelf melden.

9.3. Behoeft

Om meer impact te kunnen maken als initiatief, is het belangrijk dat er voldoende draagvlak is voor het initiatief. Naarmate de projecten groter zullen worden, denk aan grootschalige opwekprojecten en de uitvoering van de wijkuitvoeringsplannen, zal het draagvlak nog belangrijker worden. Een gebrek aan draagvlak kan leiden tot spanningen binnen de lokale bevolking, bijvoorbeeld weerstand tegen de implementatie van een opwekproject of weerstand tegen de uitvoering van wijkuitvoeringsplannen. Zoals een van de bestuursleden aangaf tijdens het interview: 'je wil niet met een zak over je hoofd naar de supermarkt'.

De initiatieven zouden graag meer handvatten willen krijgen om invulling te geven aan het betrekken van inwoners en het zorgen voor draagvlak. De meeste initiatieven willen hierin zelf iets betekenen, maar het inhuren van expertise op dit vlak, wordt ook genoemd. Om meer bewoners te bereiken, is het een belangrijke voorwaarde om de verschillende doelgroepen te kennen, inclusief hun interne en onderlinge verbanden. Zoals in 'de Correspondent' (oktober 2021) mooi geformuleerd werd: "een wijk [of dorp, red.] begrijp je pas als je naar de bewoners kijkt, en de onzichtbare draden die hen verbinden" [8]. Iedere doelgroep heeft andere behoeften en dient anders benaderd te worden. Een voorbeeld hiervan is dat de ene groep bewoners al allerlei duurzaamheidsmaatregelen heeft getroffen en graag specifieke informatie wil ontvangen om verder te verduurzamen, terwijl de andere

groep aan het begin staat en wellicht nog overtuigd moet worden van het belang van de energietransitie. De ene bewoner voelt zich meer aangesproken tot het technische aspect van het initiatief en de andere bewoner meer tot het financiële of het sociale aspect. De ene bewoner is vooral aan het overleven, terwijl een andere bewoner de ruimte ervaart om nieuwe activiteiten te ontplooiën. Doordat het niet duidelijk is welke doelgroepen er zijn binnen het dorp of de wijk, wat de context van de wijk of het dorp is, wordt de communicatie naar de bewoners hier niet op aangepast. Hierbij is het belangrijk op te maken dat dit

geen oproep tot segmentatie betreft en individuele benaderingen van de verschillende segmenten. Juist dan worden de 'onzichtbare draden' over het hoofd gezien, inclusief de cultuur historische context van een wijk of dorp. Door wel naar onderlinge sociale verbanden en de historie te kijken, kan in samenhang met het leren kennen van de doelgroepen, een aanpak gekozen worden die niet alleen leidt tot meer deelname van 'individuele huishoudens', maar ook tot sociale structuren die faciliterend voor het initiatief kunnen zijn.

10. Toekomst van de lokale energiesector

Binnen een progressiegericht onderzoek staat de vraag centraal hoe een betekenisvolle vooruitgang geboekt kan worden. Er is daarom in dit onderzoek veel aandacht besteed aan de toekomst van de lokale initiatieven en de lokale energiesector als geheel, en wat ervoor nodig is om deze toekomst te bereiken.

10.1. Toekomst lokale energie initiatieven

Om de toekomstplannen van de initiatieven in kaart te brengen, zijn de initiatieven gevraagd wat ze over 3 en over 6 jaar bereikt hebben. Tijdens de twee vervolgonderzoeken wordt er teruggekeken in hoeverre de initiatieven deze doelstellingen hebben bereikt. Sommige LEIs hebben een duidelijk beeld wat ze de aankomende jaren willen gaan doen, andere initiatieven 'zien het wel welke projecten op hun pad gaan komen'. De meeste initiatieven hopen over drie jaar dat de huidige projecten afgerond zijn en dat de opwekprojecten in werking zijn. De initiatieven beantwoorden de vraag over de doelen over 6 jaar met grote terughoudendheid. LEIs vragen zich hardop af of, vanwege de hoge leeftijd van bestuursleden en het ontbreken van opvolging, het bestuur en daarmee het initiatief dan nog wel actief is. Daarnaast zijn mogelijke veranderingen in wet- en regelgeving en subsidies een onzekere factor voor het maken van plannen in de toekomst.

Hoewel sommige initiatieven er bewust voor kiezen om klein te blijven en niet te veel plannen voor de toekomst te maken, hebben andere initiatieven de ambitie om verder door te groeien. Ze willen groeien wat betreft het aantal projecten, de grootte van projecten, het aantal leden en wat betreft het werkgebied. LEIs zijn als groep vrijwilligers beperkt in de dingen die ze kunnen oppakken, vanwege de grootte van het bestuur en de beperkte tijd die ze tot hun beschikking hebben. Dit is de reden dat initiatieven niet alles zelf willen en kunnen oppakken en hierin een bewuste afweging maken. Motivatie is een belangrijke drijfveer om als bestuur door te gaan. Wanneer de motivatie van de bestuursleden minder wordt, bestaat er een grote kans dat het bestuur ermee stopt. Om dit risico, wat een vrijwilligersorganisatie met zich meebrengt, te ondervangen, wil een aantal initiatieven verder professionaliseren. Dit houdt bijvoorbeeld in dat deze LEIs betaalde krachten zouden willen inhuren voor het uitvoeren van de projecten. De besturen van LEIs kunnen zich hierdoor vooral gaan bezighouden met het uitzetten van de grote lijnen van het initiatief en ze zullen de verbindende factor zijn tussen het initiatief en de lokale omgeving. Op deze manier hoeven ze minder tijd te besteden aan de uitvoering van de projecten.

Sommige initiatieven geven aan niet te willen professionaliseren, omdat ze graag het lokale en vrijwillige karakter willen behouden van het initiatief. Ongeacht de ambitie om wel of niet te professionaliseren, is er een aantal factoren belangrijk om te kunnen doorontwikkelen als initiatief. Een aantal van deze factoren is al eerder uitgebreid aan bod gekomen, namelijk het toekomstbestendig maken van het bestuur van een LEI (Hoofdstuk 6) en de betrokkenheid van bewoners vergroten (Hoofdstuk 9). Daarnaast is het voor

initiatieven belangrijk dat financiële middelen beschikbaar blijven. Hoe groter de projecten worden, hoe meer geld er nodig is om te investeren en hoe meer financiële risico er wordt gelopen. Hoewel een aantal initiatieven hun eigen opbrengsten deels heeft kunnen gebruiken als investering voor nieuwe projecten, valt deze opbrengst in het niets vergeleken met het bedrag dat ingelegd moet worden bij de grotere projecten. Daarnaast zouden initiatieven graag meer kennis willen opdoen. Zo willen initiatieven, vooral de werkgroepen die wijkuitvoeringsplannen aan het opstellen zijn, meer technische kennis vergaren, zijn initiatieven benieuwd naar de mogelijkheden om naast zon en wind ook andere technieken te gaan gebruiken en is kennis gewenst over het bereiken van draagvlak onder en participatie van bewoners. Ook zouden de initiatieven graag meer variatie willen hebben binnen de opwekprojecten, bijvoorbeeld windmolens en energieopslag, om met deze mix aan technieken de energietransitie te kunnen versnellen.

42

Steeds meer initiatieven zijn betrokken bij grootschalige hernieuwbare energie opwekprojecten en bij het opstellen van wijkuitvoeringsplannen. Hieronder worden beide soort projecten uitgebreider beschreven.

10.1.1. Grootschalige hernieuwbare opwekprojecten

In het kader van 50% lokaal eigendom zullen lokale energie initiatieven steeds vaker betrokken worden bij de ontwikkeling van grootschalige opwekprojecten. Voor dit soort projecten zijn er andere vaardigheden nodig in vergelijking met projecten als het realiseren van een zonnedak of een klein zonnepark. De vaardigheden en expertise die initiatiefnemers nodig hebben voor het ontwikkelen van grote opwekprojecten zijn onder andere:

- Het kunnen samenwerken met commerciële partijen (bv. Onderhandelen en kennis van de gebruikte jargon).
- Inhoudelijke expertise m.b.t. bijvoorbeeld verzekeringsmogelijkheden en aandeelhoudersovereenkomsten.
- De grotere projecten vragen om grotere investeringen. Expertise m.b.t. het verkrijgen van financiering is van belang.

- Expertise op het gebied van risicomanagement.
- De grotere projecten vraagt om meer afstemming met de leden: verantwoording van de kosten en investeringen, risico's die genomen worden en hoe de opbrengsten verdeeld zullen worden. Expertise om dit op een professionele en goede wijze vorm te geven, is gewenst.

Om dit soort projecten in de toekomst vaker op te pakken, is het van belang dat de initiatieven professionaliseren (zie vorige paragraaf) en gaan samenwerken met andere initiatieven (zie volgende paragraaf). Bij de initiatieven speelt de vraag of ze het ontwikkeltraject zelf gaan uitvoeren of door ingehuurd werknemers laten uitvoeren. Voor beide opties geldt dat de initiatieven voldoende kennis en expertise moeten hebben om dit soort grote projecten te ontwikkelen of te laten ontwikkelen. De initiatieven die aan de slag willen gaan met dit soort projecten zouden graag een basiscursus 'grootschalig ontwikkelen' willen volgen waarin bovenstaande punten aan bod komen.

Het is belangrijk om aan te geven dat niet alle initiatieven voorstanders zijn van zonneparken; zij zien bijvoorbeeld liever alleen zonnepanelen op daken.

10.1.2. Wijkuitvoeringsplannen

Als opvolging van de Transitievisie Warmte worden wijkuitvoeringsplannen opgesteld, waarin de gemeente aangeeft hoe haar wijken van het aardgas af gaan. Meerdere initiatieven zijn aan de slag gegaan met het opstellen van deze uitvoeringsplannen in samenwerking met de gemeente. Sommige bestuursleden missen het realiseren van concrete projecten (bijvoorbeeld het organiseren van besparingsacties) en vinden het opstellen van een wijkuitvoeringsplan te procesmatig. Bij de initiatieven die betrokken zijn bij het opstellen en uiteindelijk uitvoeren van wijkuitvoeringsplannen, blijken uit het onderzoek de volgende vragen en onduidelijkheden te leven:

- Het is voor de meeste initiatieven nog onduidelijk wat er gaat gebeuren nadat het plan is opgesteld.

- Het is onduidelijk wie welke rol en verantwoordelijkheid heeft bij het opstellen van het plan
- Het is onduidelijk wie welke rol en verantwoordelijkheid krijgt bij het uitvoeren van het plan.
- Voor het uitvoeren van de plannen is er draagvlak nodig. Hoe kunnen andere bewoners ook betrokken worden bij het opstellen van de plannen.

Het is belangrijk om als lokale energiesector na te denken over welke rol en verantwoordelijkheden lokale energie initiatieven hierin willen hebben. Bij veel initiatieven die bezig zijn met het opstellen van de plannen, is geen energiecoöperatie betrokken. Welke rol zouden energiecoöperaties hierbij willen innemen? Kan er een koppeling worden gemaakt met de energiecoöperatie om wellicht ook meer bewoners bij de coöperatie te betrekken?

10.2. Toekomst lokale energiesector

De meeste initiatieven hebben geen duidelijke (middellange en verre) toekomstvisie voor zichzelf, laat staan voor de lokale energiesector als geheel.

Enkele (grotere) initiatieven hebben wel een duidelijk beeld wat ervoor nodig is om een bestendige sector te worden dat in de toekomst een grotere impact zal hebben. De eerdergenoemde factoren die belangrijk zijn

voor de ontwikkeling van de individuele initiatieven, zijn ook belangrijke voorwaarde om te kunnen groeien als sector. Daarnaast zien deze initiatieven de meerwaarde in om de krachten van de initiatieven, vooral binnen dezelfde gemeente, te bundelen. Dit kan betekenen dat er binnen projecten meer wordt samengewerkt met andere initiatieven, dat kleinere initiatieven onder grotere initiatieven gaan vallen of dat een gezamenlijke energiecoöperatie, zoals in de gemeente Eemsdelta, wordt opgericht. Door de krachten te bundelen, kunnen initiatieven als grotere organisatie communiceren met de gemeente en zouden ze gezamenlijk betaalde krachten kunnen inhuren voor verschillende werkzaamheden.

Het hebben van een toekomstvisie geeft een beeld van wat er nog geleerd moet worden en welke organisaties betrokken moeten worden/blijven om deze visie te kunnen verwezenlijken. Voor de ontwikkeling van de lokale energiesector is het daarom wenselijk om tot een gezamenlijke toekomstvisie te komen, waarbij oog is voor de verschillen tussen de initiatieven. De verschillende soorten initiatieven kunnen hieraan op verschillende manieren een bijdrage leveren. Op basis van de ontwikkelingsfase, behoeften en wensen van de individuele initiatieven kan er per soort initiatief een roadmap gecreëerd worden. In het volgende hoofdstuk wordt het komen tot een toekomstvisie uitgebreider besproken.

11. Conclusie

In de afgelopen jaren is het aantal lokale energie initiatieven in de provincie Groningen gestegen en hebben LEIs zich verder ontwikkeld. Verschillende factoren hebben invloed op de ontwikkeling van de initiatieven en de impact die lokale energie initiatieven kunnen hebben.

44

In dit onderzoek stond de volgende hoofdvraag centraal: 'Als we toe willen werken naar een lokale energiesector die de lokale en regionale samenleving versterkt, waar staan de lokale energie initiatieven nu en wat hebben initiatieven nodig om hun volle potentieel te realiseren?' In vergelijking met het onderzoek van 2019 hebben de lokale initiatieven zich verder ontwikkeld. De initiatieven hebben de afgelopen jaren grotere projecten opgepakt, er zijn meer bewoners betrokken en de besturen hebben meer kennis en vaardigheden opgedaan. Hoewel de lokale energie initiatieven zijn gegroeid, is de impact op de lokale energietransitie en de lokale omgeving, evenals in 2019, nog relatief beperkt.

Verschillende factoren hebben hierop invloed gehad. De betrokkenheid van bewoners wordt als een van de belangrijkste factoren in de ontwikkeling van LEIs benoemd. Deelname van bewoners is een voorwaarde voor het goed kunnen functioneren van een initiatief (bijvoorbeeld bestuurlijke inzet) en het succesvol kunnen implementeren van projecten.

Voor de ontwikkeling van initiatieven is het belangrijk dat de besturen van de LEIs

toekomstbestendig worden, zodat het initiatief niet stopt wanneer bestuursleden stoppen. Meer diversiteit in het bestuur, bijvoorbeeld wat betreft leeftijd, zou er niet alleen voor kunnen zorgen dat de continuïteit van het bestuur beter geborgd wordt, ook zou het een positieve invloed kunnen hebben op het betrekken van nieuwe groepen bewoners uit de lokale omgeving. Verschillende bestuursleden hebben tijdens dit onderzoek aangegeven dat ze het stokje de afgelopen jaren wel over hadden willen dragen, maar dat het niet goed lukt om nieuwe bestuursleden aan te trekken. De komende jaren zou hier een impuls aan gegeven kunnen worden door de mogelijkheden te verkennen om tot iets meer diverse besturen te komen.

Ook het hebben en gebruiken van een stevig sociaal netwerk is een succesfactor: via het netwerk wordt veel kennis en informatie gedeeld. De afgelopen jaren zien we dat initiatieven beter hun weg kunnen vinden in het netwerk van ondersteunende organisaties. Daarnaast zien we dat de initiatieven gericht onderling contact hebben.

Het beschikken over financiële middelen om projecten te kunnen ontwikkelen en uiteindelijk te implementeren, is uiteraard belangrijk. De afgelopen jaren zien we dat meer initiatieven eigen geld, vanwege de opbrengsten van eerdere projecten, kunnen in brengen.

Welke factoren nog meer invloed hebben en welke factoren belangrijk zijn voor de toekomst, hangt af van het soort initiatief. Op basis van de uitkomsten van dit onderzoek kan er onderscheid gemaakt worden tussen grofweg drie soorten initiatieven. Er zijn initiatieven die willen opschalen en grote projecten willen starten, er zijn initiatieven die aan de slag zijn gegaan met het ontwikkelen van wijkuitvoeringsplannen en er zijn initiatieven die zich vooral richten op kleinere

projecten en (nu nog) meer in de vrijwillige sfeer willen blijven.

Een sterke lokale energiesector kan bijdragen aan de ontwikkeling van initiatieven. Op dit moment ontbreekt het aan een duidelijke toekomstvisie wat betreft de ontwikkeling van een sterke lokale energiesector die als geheel bij kan dragen aan een economisch en sociaal sterke, duurzame regio. Wat kan de lokale energiebeweging bijdragen? Als er sprake is van het realiseren van de lokale energiesector, hoe ziet de samenleving er dan uit en hoe dragen individuele initiatieven eraan bij? Stel dat alle lokale initiatieven hun opgestelde doelen bereiken, wat voor impact heeft dat dan op de lokale en regionale samenleving? Beide vragen (wat als alle doelen die de initiatieven zelf al hebben, bereikt worden, en wat is het ideaalbeeld op wat de lokale energiesector voor de lokale en regionale samenleving kan betekenen) zijn belangrijk en het beantwoorden ervan verschaft inzicht in de, nu nog impliciete, visie op de lokale energiesector. Het zou daarom interessant kunnen zijn om een gezamenlijke visie, met respect voor onderlinge verschillen tussen initiatieven, voor de totale sector te ontwikkelen.

Kleine initiatieven, helemaal als het er veel zijn, kunnen voor lokaal draagvlak voor de energietransitie zorgen en bewoners helpen de eerste stappen te zetten in het verduurzamen van woningen. Deelname aan grote zonneparken in het kader van 50% lokaal eigendom kan ervoor zorgen dat de lokale omgeving zeggenschap heeft over de implementatie ervan en dus over de inrichting van de ruimte. Bovendien zorgen deze initiatieven ervoor dat de opbrengsten op een voor de bewoners zinvolle wijze weer terugvloeien naar de lokale omgeving. De betrokkenheid van initiatieven bij het opstellen en uitvoeren van wijkuitvoeringsplannen kan ervoor zorgen dat er draagvlak is voor het zoveel mogelijk aardgasvrij maken van de gebouwde omgeving. Bovendien kunnen lokale initiatieven ervoor zorgen dat de plannen beter afgestemd worden op de wensen en behoeften van bewoners. Om de lokale energiesector te versterken, kan, gebaseerd op een te ontwikkelen visie, een

roadmap worden opgesteld, waarin de bijdrage van dergelijke initiatieven een plek kunnen krijgen en geplaatst kunnen worden in het grotere geheel. Als sector is het eveneens belangrijk om na te denken in hoeverre het netwerk uitgebreid moet worden om de visie te bereiken en welke rol de GrEK, GP en NMF Groningen in deze sector spelen.

Voor nu geldt voor de ondersteunende partijen dat lokale initiatieven die er bewust voor kiezen om kleinschalig te blijven en initiatieven die net gestart zijn, vooral behoefte hebben aan ondersteuning op het gebied van het opzetten van kleinschalige hernieuwbare opwekprojecten, het betrekken van bewoners en verkrijgen van ondersteuning om de financiering van deze projecten te rond te krijgen. Deze initiatieven leren bovendien veel van vergelijkbare initiatieven, wat betekent dat de ondersteunende partijen hierin een faciliterende rol (netwerkvorming) kunnen spelen.

De initiatieven die graag zouden willen opschalen hebben, naast de expertise op het gebied van het betrekken van bewoners en financiële ondersteuning, ook behoefte aan meer technische kennis (nieuwe technieken) en kennis en vaardigheden op het gebied van het ontwikkelen van grootschalige hernieuwbare projecten. Deze initiatieven hebben de behoefte om te professionaliseren, wat kan betekenen dat betaalde krachten ingehuurd kunnen worden voor het uitvoeren van de projecten. Sommigen initiatieven zien hierbij het belang in van samenwerken met andere initiatieven, zodat de krachten kunnen worden gebundeld om gezamenlijk personeel in te huren. Daarnaast zouden deze initiatieven graag energie willen opwekken door middel van een mix aan technieken, bijvoorbeeld een combinatie van zon en wind. Op dit moment staat het gevoerde beleid de bouw van windmolens niet toe. In gesprek blijven met gemeenten en de provincie is hierbij belangrijk, alwaar de koepel eveneens een belangrijke rol in kan spelen. In dit kader kan het samenwerken met andere LEIs er voor zorgen dat de initiatieven grotere projecten kunnen oppakken en gezamenlijk een sterkere positie ten opzichte van bijvoorbeeld een gemeente verkrijgen.

De initiatieven die betrokken zijn bij de wijkuitvoeringsplannen hebben doorgaans, naast technische kennis, ook behoefte aan kennis om draagvlak te creëren bij de lokale omgeving voor de uitvoering van de plannen. Daarnaast zou er nagedacht moeten worden over de rol van de initiatieven, eventueel gekoppeld aan een energiecoöperatie, zowel bij het opstellen als uitvoeren van de plannen.

De aankomende zes jaar zal de ontwikkeling van de lokale energiesector verder worden

gemonitord en zal verder onderzocht worden wat een sterke lokale energiesector precies is en wat het bij kan dragen aan een economisch en sociaal sterke, duurzame regio. Essentieel zal zijn dat het draagvlak en de steun voor de lokale energie initiatieven wordt vergroot. In de eerstvolgende studie, gericht op de bewoners van de provincie Groningen, die in 2024 uitgevoerd wordt, bestuderen we het huidige draagvlak van bewoners voor lokale energie initiatieven en de mogelijkheid om draagvlak en steun te vergroten.

Referenties

1. Programma Energieparticipatie (z.d.). Over Ons. Geraadpleegd op 29 maart 2023, van <https://pepg.nl/over-ons/>
2. Germes, L., & Wiekens, C. (2020). Groningse Lokale Energietransitie: de rol van Lokale Energie Initiatieven en ondersteunende organisaties. [https://research.hanze.nl/ws/portalfiles/portal/34909086/Resultaten Groningse Lokale Energie Initiatieven Lynette Germes en Carina Wiekens.pdf](https://research.hanze.nl/ws/portalfiles/portal/34909086/Resultaten_Groningse_Lokale_Energie_Initiatieven_Lynette_Germes_en_Carina_Wiekens.pdf)
3. Germes, L.A.M.H.; Wiekens, C.J.; Horlings, L.G. Success, Failure, and Impact of Local Energy Initiatives in The Netherlands. *Sustainability* 2021, 13, 12482. <https://doi.org/10.3390/su132212482>.
4. Germes, L.A.M.H. & Bouw, K. (2023). Participatie met oog voor verschil. Hanzehogeschool Groningen. [https://research.hanze.nl/ws/portalfiles/portal/47160057/Essay Participatie met oog voor verschil Germes en Bouw jan2023.pdf](https://research.hanze.nl/ws/portalfiles/portal/47160057/Essay_Participatie_met_oog_voor_verscil_Germes_en_Bouw_jan2023.pdf)
5. Bouw, K., Wiekens, C., Elbert, S., & Faaij, A. (2022). How to plan for success? An exploration of social context factors in neighbourhood energy planning. *Energy Research & Social Science*, 92, 102761. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2022.102761>.
6. Lamain, W., Elbert, S., & Wiekens, C. (2022). Proeftuin energiebesparing bij minder hoge inkomens in de gemeente Aa en Hunze: Onderzoeksrapportage en advies. Groningen: Hanzehogeschool Groningen. <https://research.hanze.nl/nl/publications/proeftuin-energiebesparing-bij-minder-hoge-inkomens-in-de-gemeent>
7. Wiekens, C., & Rots, H. (2019). Samen Besparen: Eindrapportage van de werkzaamheden verricht in 2017-2019. Groningen: Hanzehogeschool Groningen. [https://research.hanze.nl/ws/portalfiles/portal/27933585/2019_02 Eindrapportage Samen Besparen.pdf](https://research.hanze.nl/ws/portalfiles/portal/27933585/2019_02_Eindrapportage_Samen_Besparen.pdf)
8. Van Bocksmeer, J. & Wouda, R. (2021, 30 oktober). Zo ziet het eruit om ergens geworteld te zijn – zelfs als die plek verandert. *De Correspondent*. Geraadpleegd van <https://decorrespondent.nl/12832/zo-ziet-het-eruit-om-ergens-geworteld-te-zijn-zelfs-als-die-plek-verandert/2639920263904-90bc33b6>

4



Figuur 1: Het volledige sociale netwerk van lokale energie initiatieven in de provincie Groningen in 2023.

Contactgegevens

Lynette Germes MSc

l.a.m.h.germes@pl.hanze.nl

EnTranCe/Centre of Expertise Energy &
Academie voor Sociale Studies

*Lectoraat Communication, Behaviour &
the Sustainable Society*
Hanzehogeschool Groningen